

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
30/2020
25. júl 2020

Cena 0,60 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ODSÚDENIE RASIZMU,
ALE AJ OBRAZOBRECTVA
Strana 4.

GLOBALNA EKONOMIKA
JE DLHODOBO CHORÁ
Strana 5.

KÚPELNÍCTVO MÁ NA
SLOVENSKÚ HISTÓRIU
Strana 6.

CYRILLO-METODSKÁ TRADÍCIA
A JEJ DOMOV V TERCHOVEJ
Strana 8.

ORNAMENTY V TVORBE
ŠTEFANA L. KOSTELNÍČAKA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Pomôž si, Slovensko, aj Boh ti pomôže! To nie je takmer (žiaľ!) už osúchaná parafráza, to je výzva. Slovensko ako celok však treba rozmeniť na drobné – na jeho občanov, obyvateľov. Na každého z nás. Naša domovina od nás potrebuje pomoc. Tak ako my od nej čakáme pomoc, a v týchto mesiacoch zvlášť, tak sa zároveň stávame jej dlžníkmi. Štátny rozpočet pred voľbami postavený na cukrovej vate bolo treba prepísať, cukor sa v lete roztopil a vzdušná stavba v pôvodnom výzore sa rozsypala na prach. Máme iba dve možné cesty. Buď si zas budeme uťahovať opasky, a pri najlepšej vôli neviem, kam si ich ešte obyčajný človek môže utiahnuť, aby sa nestal osou, alebo sa štátu budeme snažiť pomôcť. Tú možnosť máme. Je to zjavne naša jediná šanca. Môžeme prežiť dovolenku u nás a investovať naše peniaze za ňu u nás. Môžeme podporovať našich výrobcov, našich predajcov. A zas naše peniaze zostanú u nás. Môžeme si dokonca aj dovolenku posunúť či odsunúť a spoločným dielom sa snažiť pomôcť rozbiehať ekonomiku po veľmi zlých jarných mesiacoch.

Máme veľa možností ako si pomôcť, pomôcť štátu a nezostať iba v pasívnej úlohe žiadateľa a prijímateľa pomoci, nebudaj jej prejedania v zahraničí pri mori. Dalo by sa spomenúť viacero príkladov spoločnosti, v ktorých sa darí tohtoročnými júnovými, a zdá sa aj júlovými tržbami prekónať tie z vlaňajška. Chce to iba mobilizovať sily a využiť všetky zákonné možnosti. Využiť nápady, entuziazmus, využiť šance a najmä čas. Je logické, že ak má náš schodok štátneho rozpočtu vzrásť o desať miliárd, potom my čo najskôr do toho istého rozpočtu tých desať miliárd v podobe príjmov naliať musíme. A to sa dá jedine zvýšením daní, čo určite nechceme, alebo zvýšením výkonov. Inak môžeme zabudnúť na trinásť dôchodky, bezdoplatkové lieky či niečo „zadarmo“.

Musíme si pomáhať – aj to sú prevzaté slová z názvu jedného úžasného filmu. A čo je život menej ako film? Musíme si – sami sebe – pomáhať, inak skončíme nedobre my, aj naše Slovensko. Aj bez toho, že pred nami sú ďalšie mračná na obzore a pekné počasie je ešte veľmi ďaleko v nedohľadne!

Ivan BROŽÍK

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
30
9 770862 882007

Vedci Matice sa ohradzuju proti snahám ministerky obmedziť ich činnosť Tézy o duplicitite matičnej vedy sú tendenčné

Veronika MATUŠKOVÁ – Foto: SNN

Mediálne útoky ministerky kultúry N. Milanovej proti Matici slovenskej pokračujú. V rozhovore pre Nový čas naznačila, že ministerstvo má ambíciu znížiť účelovú dotáciu pre ustanovizeň. Sumu nekonkretizovala. Naznačila však, že peniaze by sa mali vziať matičnej vede a Slovenským národným novinám. Matica slovenská dostáva od štátu ročne dotáciu medzi 1,5 a 1,7 milióna eura.

Vedeckí pracovníci Matice slovenskej varujú pred politickými zásahmi do slobodného vedeckého výskumu a bádania, ktoré patria k výdobytkom demokratických slobôd po roku 1989. Mediálne odkazy Ministerstva kultúry SR vedeckému pilieru MS podľa nich obsahujú zavádzania, nezmysly, ale aj politizovanie a neznalosť zákona i Matice slovenskej.

HLBOKÝ OMYL

Matiční vedci považujú argument MK SR o takzvanej duplicitite vedy za hlboký omyl minimálne v troch rovinách. Prvá rovina je, že v slobodnej, demokratickej a pluralitnej spoločnosti nie je možné centralizovať vedeckú činnosť do jedného rezortu a urobiť z neho štátny monopol na vedecký výskum a bádanie. „Ak je veda v MS duplicitná s vedou v SAV, podľa tejto logiky je aj univerzitná veda, veda pod ministerstvami, a dokonca múzeami rovnako duplicitná s vedou v SAV. Neexistuje jediný dôvod na to, aby bola práve matičná veda selektívne vylúčená zo štátnej podpory, zatiaľ čo štát financuje univerzitnú, rezortnú či múzejnú vedu, príkladmi sú Divadelný ústav a Múzeum SNP pod MK SR, Vojenský historický ústav pod MO SR, Slovenský historický ústav v Ríme pod MŠVVaŠ SR či tiež verejnoprávny Ústav pamäti národa a mnohé ďalšie,“ uvádza vedecký tajomník MS Pavel Mičanik.

Riaditeľ Archívu Matice slovenskej Pavol Madura (vpravo) ukazuje predsedovi parlamentu Borisovi Kollárovi najzaujímavejšie exponáty matičného archívu počas jeho návštevy ustanovizne v Martine v júni 2020.

Predseda MS Marián Gešper považuje vyjadrenia predstaviteľov MK SR na adresu matičnej vedy za zavádzajúce: „Keď vyhodnotíme jedinečné a preukázateľne prínosné výsledky práce súčasných vedeckých pracovníkov MS, zároveň vezmeme do úvahy hlboké podfinancovanie našej ustanovizne, môžeme vnímať slová o plytvaní verejných prostriedkov ako prejav neznalosti až zneváženia ich vedeckej práce.“ Podľa neho ministerka kultúry Natália Milanová pravidelne dokazuje, že nevláda

ani základy problematiky Matice slovenskej a jej fungovania: „Je zarážajúce, že ministerka kultúry zaviedla verejnosť, keď v rozhovore pre Nový čas 13. 7. 2020 uviedla, že Matica slovenská má Jazykovedný ústav MS. Žiadny takýto ústav neexistuje.“ Predseda MS upozorňuje, že ministerka kultúry dostatočne neovláda ani zákony, keď MS vyčíta, že jej vedecké pracoviská nemajú akreditáciu: „Zákon nevyžaduje od vedeckých ústavov pod MK SR, či už v múzeách, alebo inštitúciách, aby si zabezpečili

akreditáciu z ministerstva školstva, pokiaľ neponúkajú konkrétny študijný program. Vedecké pracoviská MS nevykonávajú pedagogickú činnosť. Ak budú legislatívne zjednotené pracovné podmienky a odborné kritériá pre všetky vedecko-výskumné pracoviská v SR, MS naplní nový zákon do bodky.“

JEDINEČNÉ ZAMERANIE

Riaditeľ Archívu MS a zástupca vedeckého tajomníka Pavol Madura prízvukuje, že argument o takzvanej duplicitite matičnej vedy je v skutočnosti nezmysel: „Rovnako ako iné vedecké ústavy v rôznych rezortoch aj veda v MS má svoje špecializované a jedinečné zameranie. V prvom rade sa vo výskume venujeme bohatým dejinám Matice slovenskej, činnosti jej miestnych, vedeckých, umeleckých odborov, ako aj životu a dielu významných Slovákov a Sloveniek, pôsobiacich doma i v zahraničí. Na bádanie nám slúži Archív MS a archív Krajanského múzea MS, v ktorých sa nachádzajú vzácne zbierky, ktoré nenájdete nikde inde na svete. V úzkej súvislosti s dejinami a osobnosťami sa zároveň venujeme slovenskému národnému obrodeniu a výskumu dejín slovenského exilu. Predmetom matičnej vedy je slovenský národ vo všetkých aspektoch. Žiadna duplicita vedy v MS a vedy v iných inštitúciách neexistuje.“

Autorka je hovorkyňa Matice slovenskej.

3 OTÁZKY PRE:

odborníka na gastroenterológiu MUDr. Miloša BUBÁNA

Viac pokory sa zide každému z nás

• Gastroenterológovia radia ľuďom stále to isté. Ak sa niekto chce preventívne vyhnúť ochoreniu alebo ak niekoho choroba limituje, mal by dbať o plnohodnotnú pestrú stravu vzhľadom na charakter a stav ochorenia. V stravovaní stále robíme chyby, obezita je už skoro pandémiou, a tak pribúdajú aj choroby. Ako ste ako gastroenterológ vnímali pandémiu Covid-19?

Mimoriadnu situáciu s koronavírusom už máme ako-tak za sebou. Aspoň prvú vlnu. Určite však príde niečo iné. Mali by sme sa z tejto epidémie aj poučiť, hoci Slováci sa naozaj správali disciplinovane a zodpovedne, o čom z medicínskeho hľadiska svedčil jej priebeh u nás. Len nesmieme zabúdať, že

ani počas tohto obdobia nespali iné ochorenia, a mám strach, že sa ostatné choroby a preventívne prehliadky zanedbávali, čo sa iste mnohým vypomstí. Na následky zanedbania iných vyšetrení zrejme na Slovensku zomrie viac ľudí ako na koronavírus.

• Pomáha návrat k pohybu na čerstvom vzduchu a k športovým aktivitám?

Všetko sa zatiaľ dá plánovať iba krátkodobou a všetko závisí od vývoja situácie. Podľa toho sa budú odvíjať aj opatrenia odborníkov. Som večný optimista, verím, že všetko dobre dopadne. Nič netrvá večne a raz prevalcujeme úplne aj koronu. Po uvoľnení opatrení sme si začali užívať

šport a prírodu. Samozrejme, že pohyb je prínosom pre naše zdravie. Mne počas krízy ešte viac chýbala kultúra, divadlá, galérie, kiná a, samozrejme, posedenie pri kávičke s priateľmi na terase kaviarne.

• Aká je podľa vás v Programovom vyhlásení vlády obojstranná zdravotníctva, nič tam nechýba, je v nej všetko zapracované, len to treba realizovať?

Vyhlásenie vlády som nečítal. Zaujímajú ma viac činy ako popísaný papier. Tak si na tie činy počkám a potom to zhodnotím neskôr.

Zhovárala sa EVA SISKOVÁ
Foto: archív autorky

V SNN 31/2020
SI PREČÍTATE

■ Slovenské vystaňovalctvo či vystaňovalctvo zo Slovenska to sú tisícky ľudských príbehov
■ Umelkyňa Martina PEŠÁKOVÁ: Od celkom malých detailov sa odvíja špirála Božej inšpirácie
■ Profesor Jozef LEIKERT poskytol časť historického dokumentu, prečo Novotný nenávidel Maticu

„Diplomovkové“ kauzy nie sú čisté – ide o dlhodobý model deštrukcie moci Problémy s kopírovaním majú ďalší politici

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Príbeh Andreja Danka a jeho rigorózne práce je už takmer zabudnutý, ale zapadá do kontextu. Záverečná študijná práca mu zničila osobný život, politickú kariéru a taktiež aj politickú stranu, ktorú viedol. Média dokážu skutočne veľa. Prečo teda taký model nezopakovať...? Stačí na to v praxi dôkladne vyskúšané schéma – stranická politická centrála a mediálny vplyv.

Čistí ako falie boli všetci – okrem spomínanej SNS a Andreja Danka. Tí sa nehodili žiadnej koalícii. SNS bola vždy nechcenou nevestou. Tak to bolo aj v rokoch 2016 – 2020. Odmietala ich vtedajšia opozícia a nehodila sa ani vtedajšej koalícii. Pred voľbami 2020 vznikol náhradný politický subjekt, kozmeticky oveľa príťažlivejší. So spoluprácou s ním rátať aj vtedajšia opozícia, aj koalícia. Verejnosť dodnes nevie, s kým rátať on. Lenže sa prerátal a cez volebnú percentuálnu hranicu sa nepreškriabal. A tak sa zrejme jeho politickí lídri rozhodli pre inú cestu k moci.

■ NASTÚPILI OSTRELOVAČI

Snajper má svoj slovný ekvivalent aj v slovenčine – je to ostrelovač. Ostre-

lovač je vysokovýkonný a trénovaný strelec, schopný presne zasiahnuť cieľ na dlhú vzdialenosť jediným výstrelom. Ostrelovači používajú špeciálne strelné zbrane s vysokou presnosťou, dostrelom a funkčnou spoľahlivosťou. Prvá bola poslankyňa Petra Krištúfková. Zásah vyšiel, jej kariéra na ministerstve práce oficiálne padla. Súbežne stranická centrála – médium začalo propagandisticky pracovať na rozpadajúcom sa obraze morálne pevnej povolebnej koalície.

■ ZÁSACHY DO ČIERNEHO

Zásah dostal aj predseda Národnej rady Slovenskej republiky Boris Kollár. Predseda vlády Matovič sa do tejto záležitosti nechcel nechať vtiahnuť, naopak, veľmi pohoršujúco sa vyjadrovali zostávajúci dvaja koalíční partneri – SaS a Za ľudí. Boris Kollár to však „rozchodil“. Ponúkol svoju funkciu parlamentu. Koalíční poslanci – až na dvoch – ho podržali. Kopírovanie v jeho diplomovej práci mu odpustili. A tak sa ďalší výstrel snajpera zamerá na ministra školstva zo strany ktorá vyzývala predsedu NR SR na odchod – Branislava Gróhlinga za SaS. Bola to o to surovejšia strelba, o to bezohľadnejšia, že nerešpektovala ani fakt, že minister v tom čase navštevoval onko-

logický ústav. A premiér opäť „nič“ – žiadne odvolávanie, žiaden rozpad koalície. Chcelo to lepší zásah.

Dalo sa to čakať. Na jeho absolventskej práci sa „makalo“ už od jeho zvolenia. Ktovie, koľko ľudí ju filtrovalo, preosievalo, porovnávalo, ktovie na čiu objednávku a ktovie za koho peniaze. Vyšiel s tým, samozrejme, denník N. V súvislosti s tými peniazmi je vskutku iba náhodné, že dotyčné médium čiastočne financujú tiež bohatí podnikatelia.

Ak sa niekomu zdá, že takýto spôsob likvidácie politikov je, vančurovsky povedané, mierne nešťastný, mylí sa. Je efektívny. Jednak vyvolá vlnu odporu a stiahne percentá jednotlivcom i celej koalícii. Zabrnká na nervy voličov, rozkolíše istoty a v konečnom dôsledku, ak by to koalícia neustála, vyvolá nové voľby. A že po nich niet s kým vládnuť? Nebudme smiešni. Už teraz sú spojitelné minimálne tri politické subjekty s minimálne nadpolovičnou väčšinou. Ešte o niečom pochybujeme? Propagandisti svoju prácu ovládajú veľmi dobre. Na druhej strane je však pravda, že kopírovanie statí cudzích textov v absolventských prácach je neprijateľné. Žiaľ, je to otázka na školský systém a štát, ktorý sa týmto neduhom vážne nezaoberal.

Viac k téme aj na strane 3 a 7

Trinásty dôchodok predsa len bude, no nebude až tak celkom trinásť Na ceste je pomoc za takmer pol miliardy eur

Ivan BROŽÍK – Ilustračné foto: internet

Vládna koalícia predstavila súbor opatrení na pomoc ľuďom v objeme päťsto miliónov eur. Od budúceho roka bude obsahovať napríklad tehotenský dávku od štvrtého mesiaca tehotenstva, počíta sa aj s trinástym dôchodkom či so znížením doplatkov za lieky. Seniori, deti a ťažko zdravotne postihnutí tiež môžu rátať s bezplatnou dopravou v miestnej hromadnej doprave. Podľa premiéra Igora Matoviča si vláda takto plní svoj sľub s tým, že sociálna pomoc musí byť v každom prípade adresná.

Tehotenský príspevok by mal byť nárokovateľný od štvrtého mesiaca tehotenstva vo výške dvesto eur mesačne a mali by tento príspevok dostať aj študentky, aj pracujúce matky. Okrem toho by sa mala zaviesť bezplatná doprava v autobusoch, v miestnej hromadnej doprave v rámci svojho mesta a vo vlakoch pre deti, žiakov, študentov, dôchodcov a ťažko zdravotne postihnutých. „Chceme týmto sanovať problém v regiónoch, kde vlaky ľudia ani nemali, aby neboli ukrivdení voči tým, ktorí majú bezplatnú dopravu vo vlakoch,“ vysvetlil Igor Matovič a pripomenul, že len tieto vyššie spomenuté

opatrenia budú stáť stopäťdesiat miliónov až stošesťdesiat miliónov eur.

■ BYTY NESPIA

Predseda parlamentu Boris Kollár zdôraznil, že jeho hnutie bude vždy myslieť na najzraniteľnejších. „Na nájomných bytoch sa legislatívne pracuje, exekučná amnestia bude predložená do parlamentu na jeseň. Teraz sa naplnia jeden z našich hlavných bodov programu, a to zrušenie doplatkov za lieky,“ povedal v súvislosti so súborom vládných sociálnych opatrení. Ministerka investícií Veronika Remišová pripomenula aj ďalšie benefity. „Presadili

sme zdvojnásobenie daňového bonusu na dieťa, platil pre deti do šiestich rokov, po novom bude pre deti až do pätnástich rokov. Pracujúci rodič dostane o dvestosedemdesiat eur viac ročne.“

■ ZMENA ZÁKONA

Rezort práce predloží do medzirezortného pripomienkového konania návrh zákona o trinástom dôchodku. Ide tak meniť zákon, ktorý ešte prijala bývalá vláda. Minister práce Milan Krajniak povedal, že dôchodcovia dostanú viac ako dvojnásobok toho, na čo boli zvyknutí. Trinásť dôchodok majú dostať seniori v tomto roku, na tom sa nič nemení. „Zákon

Vláda prináša balík sociálnych opatrení vo výške päťsto miliónov eur.

o trinástom dôchodku je pripravený takým spôsobom, že dáva dôchodcom viac ako dvojnásobok toho, na čo boli kedykoľvek zvyknutí k dardnému dôchodku dostať,“ vyhlásil. Podľa návrhu senior s dôchodkom do 214,82 eura má dostať trinásť dôchodok v sume tristo eur, pričom si oproti vianočnému príspevku z minulosti polepší o sto eur. Senior s dôchodkom tristo eur dostane trinásť

dôchodok vo výške 269,34 eura, senior so štyristoeurovým dôchodkom dostane 233,34 eura, senior s päťstoeurovým dôchodkom dostane 197,34 eura, pričom tento dôchodca by v minulosti dostal vianočný príspevok vo výške 71,86 eura. Dôchodcom sa podľa vlády navyše pomáha aj tým, že ruší doplatky za lieky, ale aj poplatky za miestnu hromadnú dopravu a autobusy.

VŠIMLI SME SI

V Slovenských národných novinách č. 27 sme uverejnili článok o poškodení Pamätníka Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove. Neznámy páchatel sprejom prestriekal nápis Za Boha a národ a pred monument na podestu nastriekal nápis Roma Lives Matter, čo v preklade znamená Na životoch Rómov záleží. Týmto nezmyselným činom chcel podporiť kampaň Black Lives Matter, ktorá v USA upozorňuje radikálnym spôsobom na rasistické stereotypy Američanov po tom, čo biely policajt zabil čierneho muža podozrivého z nekalej činnosti.

Pamätník Andreja Hlinku vyčistili

Manželia vlastenci z bratislavskej Rače ručne a svojpomocne vyčistili celý pamätník Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove.

Poškodenie odkazu Andreja Hlinku nemá však opodstatnenie. Na Slovensku žiadny rasizmus ani podobné stereotypy neexistujú, a ak tak len okrajovo a štátnymi orgánmi sú dôrazne sledované a eliminované. No poškodený pamätník nikto viac dní po čine neočistil. Osádzala ho ešte v roku 2007 ružinovská samospráva. Preto sa naši dobrovoľníci a sprejerove výčiny vyčistili na vlastné náklady. Do redakcie nám poslali fotografie. Manželia Ľubomír a Dagmar Kramplovci z bratislavskej Rače pamätník vyčistili koncom júna za niekoľko hodín. Vďaka nim je dnes opäť v pôvodnom stave bez známok poškodenia.

(mrs)

Vystavujú jedinečný komplet svadobného vena šľachtickej Štafirung urodzenej grófkgy Gundelfingenovej

V barokovom kaštieli v Hanušovciach nad Topľou je otvorená pútavá výstava Štafirung – svadobné veno Márie Gundelfingenovej z Kropáč a Veľkej ldy, manželky Mikuláša Dežofího z Černeku a Kamenice. Usporiadateľmi výstavy je Prešovský samosprávny kraj, Krajské múzeum Prešov a kaštieľ v Hanušovciach a potomkovia rodiny Dežofíovcov.

Mária Gundelfingenová (1903 – 1996) sa narodila ako tretie dieťa v Segedíne. Počas prvej svetovej vojny ošetrovala ranených vojakov rakúsko-uhorskej armády. Svoje vzdelanie ukončila ako zdravotná sestra Červeného kríža v Budapešti. Mikuláš Dežofi (1894 – 1986) si mal pôvodne vziať za manželku Gizelu Jancsóovú, no keďže tá krátko pred sobášom zomrela na zápal pľúc, rodiny sa dohodli, že si gróf vezme jej sesternicu. Svadba sa konala v roku 1937 a po nej sa mladá dvojica presťahovala do kaštieľa v Koprivnici pri Bardejove, ktorý musela po prechode ruského frontu opustiť. Svadobné veno s ďalšími cennosťami sa manželom podarilo uchrániť v dome správcu ich veľkostatku v obci Paňovce pri Košiciach. Rodina sa tam po roku 1945 natrvalo presťahovala. Po smrti Jána Dežofího v roku 2016 z rozhodnutia jeho sestry Marty Mitrovej časť rodinnej pozostalosti prevzalo múzeum v Hanušovciach nad Topľou ako dar. V ňom vyniká práve svadobné veno Márie Gundelfingenovej.

ČO INÍ NEPIŠU

Kurátor výstavy Samuel Bruss s exponátom zo štafirungu – secesnými dámskymi šatami nevesty,

Návštevníci múzea medzi darovanými predmetmi môžu uvidieť konfirmačnú listinu z roka 1693, potvrdzujúcu majetky rodu na Spiši, mnohé fotografie z čias mladosti, no aj také, ktoré dokazovali, ako veľmi sa musela rodina uskromniť počas socializmu, rodové šperky z 19. – 20. storočia, rodové striebro s monogramom, osobné tkaniny a bielizeň ako súčasť štafirungu urodzenej nevesty. Za mimoriadny predmet považujú organizátori výstavy snubný prsteň Márie Gundelfingenovej od Mikuláša Dežofího.

Samotná výstava prezentuje jedinečný komplet osobných predmetov svadobného vena odhaľujúcich intimitu rodiny. Výstava Štafirung je odborným vedckým, reštaurátorským i múzejným štvorročným výstupom zamestnancov Krajského múzea v Prešove – kaštieľa v Hanušovciach nad Topľou. Ako zdôraznil kurátor výstavy Samuel Bruss, je to ich nosná výstava v roku 2020, na ktorej sa podieľali zamestnanci múzea i potomkovia rodiny Dežofíovcov.

Smer pred rubikonom

Roman MICHELKO

Výsledky snemu najsilnejšej opozičnej strany SMER-SD pozorovateľov neprekvapili. Robert Fico nemal vyzývateľa, a preto ostal v predsedníckej stoličke. Okrem lojálneho podpredsedu J. Blanára sa obklopil mladšou generáciou politikov. Na základe týchto osobných zmien môžeme s veľkou mierou pravdepodobnosti konštatovať, kam sa táto najsilnejšia opozičná strana (aspoň podľa počtu mandátov v NR SR) bude uberať. To, čo je po odchode Pellegriniho jedenástky jasné, je skutočnosť, že Ficova pozícia v strane je jasná a stabilizovaná, teraz ide o to, či sa aj zdravotne skonsoliduje a dá strane nové impulzy.

Hoci bol Fico dvanásť rokov pri moci, paradoxne sa oveľa ľahšie a prirodzenejšie pohybuje v opozícii. Je veľmi nepríjemným opozičným kritikom a dokáže svojich koalíčných oponentov poriadne potrápiť. Matovič a spol. sa teda majú na čo tešiť. Fico už dáv-

nejšie ohlásil, že v opozícii sa strana Smer zbaví všetkých prejavov sniečkarstva a zároveň ohlásil zásadný obrat doľava. Smer by sa mal teda stať principiálne ľavicovou stranou. Potvrdil to výsledok, že preferenčná dvojka (získal vyše šesťdesiat tisíc preferenčných hlasov) v Smere Ľuboš Blaha sa stal podpredsedom strany. Tomuto scenáru nasvedčovali viaceré okolnosti. Ľuboš Blaha je v poslaneckom klube Smeru od roka 2012, a aj keď sa postupom času stal jednou z najvýraznejších tvárí Smeru, až donedávna nebol členom tejto strany. Paradoxne, teraz do strany vstúpil, čo jasne naznačuje, že sa s ním ráta na významnú stranickú funkciu. Ďalším podpredsedom strany bude naďalej Juraj Blanár. Nie je to prekvapenie. Ten, ako vieme, ostal po masívnom exode podpredsedov k Pellegrinimu Ficovi verný. Je to trojnásobný žilinský župan, dnes je predsedom zahraničného výboru NR SR

a predseda strany Fico už jasne avizoval, že po septembrovej rekonštrukcii parlamentu s ním ráta aj na funkciu podpredsedu parlamentu, čo je pre opozíciu najprestížnejšia politická funkcia.

KOMENTÁR

Naopak, jeden z oslovených, súčasný trenčiansky župan Jaroslav Baška, ponuku na post podpredsedu strany odmietol. O dôvodoch môžeme špekulovať. Všeobecne sa však vie, že tesne pred odchodom Pellegriniho jedenástky viseli nad dvoma známejšími politikmi Smeru otázky, resp. špekulovalo sa, že zo Smeru odídu. Jedným z nich bol Erik Tomáš, a ten naozaj odišiel, druhým bol Jaroslav Baška, a ten, zdá sa, stále rozmyšľa. Ako sa z vyjadrení Pellegriniho dá dedukovať, počet odídených zo Smeru rozhodne nemusí byť konečný, a práve

Jaroslav Baška je stále jedným z adeptov. Čo sa týka ďalších mien, relatívne pravdepodobná bola nominácia málo známeho poslancu z trenčianskeho kraja Richarda Takáča. Ak to má byť náhrada za Bašku, tak to nevyznieva celkom presvedčivo. Uvidíme. Ak toto má byť tá nová generácia aktívnych a talentovaných tridsiatnikov, tak musíme konštatovať, že sa zatiaľ veľmi neprejavil. Naopak, bolo veľmi pravdepodobné, že do vedenia strany, konkrétne na post podpredsedu, zamieri bývalý minister financií Ladislav Kameňák. Na začiatku minulého volebného obdobia síce nepatril medzi najvýraznejšie postavy Smeru, ale funkcie ministra financií sa zhostil veľmi dobre a aj dnes patrí medzi najvýraznejších poslancov Smeru, je aktívny a viditeľný kritik ekonomických opatrení vlády, a je teda pravdepodobné, že sa to prejaví i v posilnení jeho stranického postavenia. Čo sa týka mladých kádrov, tých povestných tridsiatnikov, trocha prekvapivo sa podpredsedom Smeru stal synovec Rberta Kaliňáka Erik Kaliňák. Síce ešte nemá ani 29 rokov, ale už sa prejavil ako politický či skôr marketingový talent. V tlačovom odbore Smeru pôsobí asi 18 mesiacov a do strany vstúpil pred sotva pol rokom. Robil kampane na sociálnych sieťach pre stranu v čase kampane

a pravidelne natáčala videá, kde tvrdo a uštipačne kritizuje pokrytectvo a zlyhania súčasnej garnitúry. Vo voľbách 2020 kandidoval zo 150. miesta, síce sa neprekrúžkoval, ale zisk jeho preferenčných hlasov nebol vôbec malý.

Otázka teda znie, aký bude Smer po sneme? Určite personálne obmenený. Posty po podpredsedoch strany Pellegrinim, Rašim, Kažimirovi, Žigovi a Kaliňákovi obsadia noví ľudia, aj keď v prípade Kaliňáka sa len zmení krstné meno. Počet podpredsedov sa zredukuje zo šiestich na päť, ale aj tak je takáto výmena je v Smere bezprecedentná. Strana sa radikalizuje, je však otázne, či tento posun jej zastabilizuje preferencie, či dokonca zabezpečí ich rast. Strana Smer, ak chce v budúcnosti napredovať, sa musí v prvom rade zbaviť ľudí, ktorí si so sebou nesú kauzy z minulosti. Jej programová ponuka musí byť jasná a pre voličov atraktívna. No a v neposlednom rade si Fico bude musieť pomaly hľadať korunného princa, aby sa v budúcnosti vyhol nemilým okolnostiam, ktorým Smer v minulých týždňoch a mesiacoch čelil. Ako asi dopadne snem Smeru, sa dá dnes očakávať s veľkou mierou pravdepodobnosti, ako sa „nový Smer“ chytí u voličov, je však oveľa náročnejšia otázka.

Diplomovky a politici

Maroš SMOLEC

„Vypracujem diplomovú prácu na rôzne témy.“ Takéto inzeráty plávajú neobmedzene vo vodách sociálnych sietí už roky. Ich autori, ktorí sú identifikovateľní, ponúkajú pomoc študentom pri zostavení ich absolventskej práce. Nie je to, mimochodom, ani príliš drahé. Ak je študent lenivejší, resp. študuje popri zamestnaní, podniká alebo sa mu narodilo dieťa, jednoducho nemá dostatok času a možno i schopností, túto ponuku s radosťou prijme. A takéto inzeráty sa ešte pred érou internetu uvierajovali aj v tlačových periodikách.

Školský systém, ale aj orgány činné v trestnom konaní inzeráty prehliadali. Aj keď nejaký novinár na to upozornil, problém zapadol prachom. Ak chce nejaký študent druhému pomôcť, nie je to predsa v rozpore so zákonom. Realita nebola o pomoci, ale o vypracovaní celej záverečnej

práce od A po Z. Študent objednávatel si zaplatil službu u študenta vykonávateľa a ten mu prácu napísal. Niektorí študenti objednávateľa si dokonca ani samotnú vypracovanú prácu neprečítali. Odovzdali ju. V hodnotení prešli. Skutok sa nestal...

POZNÁMKA

V posledných rokoch však ignorancia tohto neudu štátom práve dobieha štát. Konkrétne vykonávateľ jeho povinností – volených politikov. A tak sme tu mali záverečné práce A. Danka, predsedu SNS, B. Kollára, predsedu Sme rodina, P. Krišťákovú, poslankyňu za Sme rodina, B. Gröhlina, ministra školstva zo SaS, a najnovšie aj predsedu vlády I. Matoviča z OĽaNO. V minulosti sa objavili pochybnosti aj u viacerých politikov Smeru. Nad všetkými

pracami visí otázka plagiatstva, keďže ich autori bez správneho a právneho uvedenia zdroja použili vo svojej práci myšlienky iného autora. Aj keď už existuje počítačový program, ktorý dokáže prácu posúdiť z hľadiska zhody s inými dielami, študenti to jednoducho skúšali a asi aj skúšajú.

Takýto postup naráža na otázky etiky a morálky. Politici by však mali byť práve tí, ktorí vstupujú do služby vecí verejných s čistým štítom. Ak už aj pochybili, mali by si chybu priznať a ospravedlniť sa. Veď ich voliči im vo voľbách nedali hlas za ich diplomovú prácu. Krúžkovali ich za volebný program, politické správanie, sľuby, ich príbehy... A ak už médiá alebo mimoparlamentní politici omámení závisťou, že práve oni nie sú vo vláde, na to prídu, inkrimovaný politik sa musí zachovať

férovo. Väčšina z nich však pri svojej obhajobe zahmlieva. Niektorí sa snažili svoje práce utajiť, iní ich nedovoli kopírovať.

Nedávno sa predseda parlamentu B. Kollár priznal a ponúkol svoju funkciu parlamentu. Koalícia ho podržala. Podobne sa zachoval aj premiér I. Matovič. Na sociálnej sieti priznal, že odpisoval. Ospravedlnil sa zato. Ešte predtým uvádzal, že prácu len poskladal a napísala ju za neho iná študentka. V čase záverečných skúšok už totiž podnikal a nemal na štúdium čas. Možno ona zle uviedla citáty a on nemal čas prácu skontrolovať. Tak či tak pochybil. Premiérskeho kresla sa nevzdá, pokiaľ nesplní všetky sľuby, ktoré voličom dal pred voľbami 2020. Na internete sa už objavil aj vtíp, bude premiérom navždy.

Vynára sa i ďalší rozmer. Osobný postoj. Mnohí dnešní previnilci nekompromisne vyzývali Danku zo SNS k odstúpeniu z funkcie. Mediálne ho ničili. On sa nevzdal, načo doplatila SNS vo voľbách. Ak sa však rovnaký problém dotýka ich koalíčných partnerov, už silné reči o odchode z politiky nie sú až tak v móde. Na Slovensku politici kvôli diplomovkám neabdikujú. Iné je to západnej Európe...

SPOZA OPONY

V čase záľahy problémov a neistoty vynorila sa otázka o osude Matice slovenskej. Kto pozná redakčný rozbor textov a jeho pozadie hneď piatich autorov na desiatich stranách istého týždenníka o minulosti a prítomnosti Matice, nemusí mať veľa fištrónu, aby pochopil, že tu ide o to teraz alebo nikdy zavŕšiť dlhoročný spor o túto inštitúciu. Prehodnotenie podpory pre Maticu sa označuje len za začiatok, po ktorom musí nasledovať verejné pranie Matice a definitívne odstavenie Matice od štátnych koryt. Mnohí, čo dobre vidia do peňažných útrobov, však v osobných rozhovoroch s mávnutím ruky hovoria o korytku.

Spory o Maticu siahajú hlboko do dejín, len snaha fumi-govať Mináča má najmenej pol storočia a jeho nemilosrdní kritici sú dnes zdatní sedemdesiatnici. Spor má hlboké korene, akoby delil na matické a nematické. Mináčovo Dúchanie do pahrieb, osobitne Tu žije národ, ideologický tajomník vláducej strany zakázal recenzovať. Po zmene pomerov sa stalo zdro-

jom pre výsmešnú prózu novej literárnej hviezdy. Dodnes plejda literárnych kritikov a vedcov tleska zničujúcemu výsmechu z vyprázdnených národných mýtov, Mináčovho patetického komunisticko-nacionálneho mýtu

svedčilo. Vedenie má ešte šancu v osobitnej komisii, tá má, podľa slov ministerky, zohľadniť „často veľmi významnú spoločenskú úlohu vyše päťsto miestnych odborov v mestách a obciach“. Svoje sa ušlo aj SNN: ministerka

štát. Tak ho označila prezidentka Čaputová. Ukázala tak, ako skončiť traumou časti populácie zo zániku federácie, a toho by sme sa mali držať! Treba nechať maticné vedenie, po prvý raz zložené z generácie, ktorá sa for-

krétno treba prihladiť na to, či je nutné mať „samostatný Historický ústav Matice slovenskej, keď momentálne máme Akadémiu vied a jej historický ústav“. Je to zrejme aj ponuka vzdať sa týchto ústavov. Ale pri pohľade zvonku je zrejme, že ide o onú samostatnosť. Kľúčové dielo o Viedenskej arbitráži vzniklo výlučne na matickej pôde. Je otázka, prečo pre československé dejiny a súčasnú politiku, ako aj slovenské dejinné seba-vedomie jediné a kľúčové dielo Trianon z roka 2011 nevzniklo na pôde Historického ústavu SAV. Prelomová práca, vyplňajúca biele miesta čs. a slovenských dejín o legionárovi a diplomatovi z chýrnej Hurbanovskej rodiny, vznikla v roku 2019 aj ako súčasť priamej vedeckej polemiky s vedením HÚ SAV.

Samostatné skúmanie dejín, ku ktorým máme nehatený prístup len posledných tridsať rokov, je prirodzené. Nemal by to z princípu spochybňovať nijaký politik demokratického štátu. Politika nás učí, že nenechá nijaký priestor prázdny, v politike nie je vákuum, uvoľnený priestor sa hneď zaplní.

Prečo v politike nie je vákuum

Dušan D. KERNÝ

o Slovákoch ako národe práce. Nuž, a na tejto literatúre vyrástli nové generácie, ktoré sú dnes v politike.

Najstaršia národná inštitúcia, ktorá mimoriadne výrazne najmä v dubčekovských šesťdesiatych rokoch, ako aj po roku 1989 prispela k formovaniu československého a potom slovenského politického prostredia, by vlastne mala v terajšej podobe skončiť. To vyplýva z onej masívnej mediálnej podpory ministerky. Tá už povedala: vedenie Matice nepre-

si nemyslí, že „podobné názory a myšlienky by mali byť prezentované cez Maticu slovenskú a za štátne peniaze“. Nešpecifikovala bližšie, aké názory a myšlienky, a tak ťažko polemizovať. Nie je jasné, či verejná polemika pomôže maticnému vedeniu v onej komisii.

Nech už je akokoľvek, Matica je predsa len nehmotným kultúrnym dedičstvom Slovákov! Jej podiel na vzniku samostatnej Slovenskej republiky je nepochybne veľký. Dnes je to úspešný

movala po roku 1989 a najmä po roku 1993, aby získalo v rokovaniach príležitosť. V jeho prospech hovorí aj to, že sa dramaticky kráti finančné zdroje samospráv pre oblasť miestnej kultúry. A preto je pre spomínaných vyše pol tisícky maticných miestnych odborov, ale aj maticných domov a iných inštitúcií dôležité mať zaistené finančné zdroje.

Ministerka vyslovila aj otázku, či je nutné mať maticné vedecké ústavy, keďže jestvujú štátne akademické ústavy, kon-

NA OKRAJ

Politici si podiskutovali o bytí či nebytí trinásteho dôchodku. V parlamente, pred parlamentom, v televíziách. Do novembra ďaleko, ale vývoj ekonomiky a financií štátu naznačuje, že dôchodcovia sa márne tešili. Aspoň slovenskí. V Nemecku síce trinásť dôchodok nesľubovali, ale tzv. základný dôchodok parlament schválil. Bude ich to stáť 1,3 miliardy eura ročne. Forma základného dôchodku je individuálny príspevok k existujúcemu dôchodku. Základná podmienka je aspoň tridsať tri odpracovaných rokov. Pre našich dôchodcov môžu byť zaujímavé prepočty, ktoré zverejnila nemecká verejnoprávna televízia.

Nemeckí seniori si polepšia

Použila príklad predavačky z Drážďan, ktorá odpracovala tridsaťdeväť rokov. Zarábala šesťdesiat percent priemernej mzdy v nemeckom hospodárstve. Z tejto mzdy jej vyšiel dôchodok 746 eur mesačne. Približne toľko ponúka na Slovensku istý nemecký obchodný retazec ako hrubú mzdu pokladničky u nás. Keďže drážďanská predavačka spĺňa podmienky pre základný dôchodok, po novom bude k dôchodku dostávať príspevok 195 eur mesačne. Súhrnne dostane na účet 941 eur. Ako napísala Božena Němcová v románe Babička – šťastná to žena. Tá nemecká.

Náš štatistický úrad tvrdí, že priemerná mzda v hospodárstve je u nás teraz 1086 eur. Priemerná výška vyplácaných starobných dôchodkov je približne 480 eur. Maximálny príplatok v Nemecku podľa zákona o základnom dôchodku bude 404,86 eura. Nedostane ho každý. Podmienka na plný príspevok je terajší dôchodok maximálne 1250 eur u jednotlivca a 1950 eur u dvojíc. Ak má dôchodok vyšší, príspevok dostane krátený. Napríklad pri dôchodku 1500 eur dostane príspevok znížený o 150 eur, čiže celková budúca výška dôchodku s príspevkom bude u neho 1750 eur. Pripomeňme si náš systém valorizácie dôchodkov. Starobné dôchodky valorizovala Sociálna poisťovňa v tomto roku o 2,9 percenta, percento diferencované podľa druhu od 1,4 percenta u sirotského po 3,2 percenta u predčasného dôchodku. Spotrebiteľské ceny potravín a nealkoholických nápojov len za prvý štvrtrok vzrástli oproti rovnakému obdobiu 2019 o 4,2 percenta. Náklady na bývanie o 2,7 percenta. Zastavenie inflácie zatiaľ nie je na programe.

Podľa týchto čísel je prekvapivý resignovaný postoj našich dôchodcov, ktorí zatiaľ nevyšli do ulíc protestovať za svoje sociálne požiadavky. Čítat niekdajšieho ministra financií, ako by dokázal vyžiť aj za menej ako tristo eur mesačne, bol provokatívny už v počas jeho vyslovenia pred desiatimi rokmi. S obľubou sa používa argument neporovnateľnosti hospodárstiev Nemecka a Slovenska kvôli vývoju po druhej svetovej vojne, pred rokom 1989. Životná úroveň vo východnom Nemecku a v Československu však bola približne na rovnakej úrovni. Otázka, kde skončili peniaze z privatizácie štátnych podnikov, určené na finančné vykrytie dôchodkového systému, je už len akademický problém. Nezabúdajme, že ešte stále sme členmi Európskej únie, v rámci ktorej sa deklarujú rovnaké práva občanov. Aj sociálne. Niekde nastala chyba.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Predseda Jednoty dôchodcov Ján LIPIANSKY o perspektíve trinásteho dôchodku Početná a rastúca skupina obyvateľstva na odpis?

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: internet

Dlhodobým problémom slovenských dôchodcov je ich nízke ohodnotenie štátom. O ich postavení v našej spoločnosti sme sa rozprávali s predsedom Jednoty dôchodcov na Slovensku Jánom LIPIANSKYM.

• Väčšina slovenských dôchodcov si v čase svojho produktívneho veku poctivo plnila svoje záväzky voči štátu vo forme pravidelného platenia daní a odvodov. Ako vnímate ich terajšie postavenie v spoločnosti a vzťah mladších občanov k nim?

Je to otázka pojmu, ktorý nazývame medzigeneračná solidarita. To znamená, že my sa nepozerať len na podmienky, v ktorých žijú naši seniori, ale skutočne podporujeme aj zlepšovanie podmienok mladej generácie, čo je, myslím si, veľmi dôležité. Určite po nedávnych parlamentných voľbách nastala pre nás úplne nová situácia, pretože za posledných osem rokov vlády Smeru-SD sme dosiahli nejakú úroveň benefitov. Patrí sem najmä skvalitnenie sociálnej a zdravotnej starostlivosti a v neposlednej miere aj zlepšenie v kultúrnej oblasti. Po vytvorení novej vlády sme konštatovali, že situácia v oblasti dosiahnutých benefitov nie je dnes pre nás seniorov najpriaznivejšia. Boli sme hneď od začiatku svedkami rôznych vyjadrení – či už niektorej koalície politickej strany, ale aj rôznych analytikov, komentátorov atď. Neraz sme si vypočuli aj dosť arogantné vystúpenia na adresu našich seniorov od vekovo mladších, ako keby títo ľudia nemali svojich rodičov a starých rodičov a pozerali sa len na taký úzky problém seniorskej agendy.

• Niektorí pravicoví analytici a politici sa nestotožňujú s prijatými sociálnymi opatreniami bývalej vlády Smeru-SD. Ako vnímate túto skutočnosť?

Dlhodobý sme svedkami takýchto vyjadrení. Napríklad aj strana SaS dodnes svoj postoj voči nám seniorom nezmenila. Dlhé roky má vo svojej agende rôzne veci a neustále napádala rôzne benefity, ktoré sme ako seniori za posledné roky získali. Bohužiaľ, aj naše médiá pravidelne prezentovali ich postoje. Niektoré ich vyjadrenia boli na našu adresu mnohokrát ničím nepodložené, pretože zdravotné a sociálne postavenie našich seniorov je motivované v dvoch rovinách. Po prvé je to sociálny aspekt. Sme početná, s perspektívou narastajúca skupina obyva-

teľstva. Na druhej strane je to ekonomická stránka. Ak nebudú tieto dva aspekty brané v komplexe, tak vždy to bude na jednej alebo na druhej strane problém.

• Zavedenie druhého a tretieho dôchodkového piliera má podľa niektorých analytikov čiastočne vyrie-

Šéf Jednoty dôchodcov na Slovensku Ján LIPIANSKY verí, že seniori svoje trinásť dôchodky napokon dostanú v schválenej výške.

šiť problém nepriaznivého demografického vývoja na Slovensku. Myslíte si, že je tento systém dlhodobodržateľný?

Základom každej sociálnej politiky ktorejkoľvek vládnej garnitúry je úroveň dôchodkového systému a druhý a tretí pilier sú jeho súčasťou. Vzhľadom na všeobecné očakávania, že bude predmetom rokovania každý jeden benefit seniorov, tak je dôležité povedať, že minister práce a minister financií zriadi pracovnú komisiu, ktorá by sa na dôchodkový systém z ich pohľadu mala pozrieť a, samozrejme, odporučiť aj nejaké závery. Nijaký dôchodkový systém nie je stopercentný. Je to len otázka, čomu sa dáva prednosť a čo vlastne ten štát má k dispozícii. To je pre nás veľmi dôležité. Čiže aj otázka druhého a tretieho piliera budú zrejme v najbližších mesiacoch predmetom nejakého rokovania.

• V súčasnosti mnohí budúci dôchodcovia odvádzajú veľmi nízke

odvody do sociálneho systému. Znižujú si tak výšku svojho budúceho dôchodku...

Súhlasím s tým, že to môže byť problém. Otázka je, či si títo ľudia v produktívnom veku plne uvedomujú, aké to môže mať pre nich v dôchodkovom veku následky. Je veľmi riskantné ísť týmto spôsobom. Keby si aspoň prie-

Šéf Jednoty dôchodcov na Slovensku Ján LIPIANSKY verí, že seniori svoje trinásť dôchodky napokon dostanú v schválenej výške.

bežne niečo odkladali. Ale nechať to len úplne na samovoľu, tak to je problém, ktorý sa môže u niektorých jednotlivcov veľmi zle skončiť.

• Krátko pred parlamentnými voľbami bývalá vládna koalícia v skrátanom legislatívnom konaní schválila zákon o trinástom dôchodku. Veríte, že nová vláda bude ochotná splniť záväzky svojich dôchodcov?

Myslím si, že zákon o trinástom dôchodku bol pre nás seniorov veľmi dôležitý. Je otázka, či to bolo správne prerokované, ale to prenechám na druhých. Dnes je situácia taká, že tento zákon je účinný, podpísala ho pani prezidentka a momentálne je na Ústavnom súde SR. My čakáme, akým spôsobom sa bude riešiť ďalší postup, pretože termín vyplácania trinásteho dôchodku je november tohto roka. Počkáme si však na rozhodnutie Ústavného súdu a podľa toho sa rozhodneme ako ďalej.

O ČOM JE REČ

Nie som rasista, ale video, v ktorom pápež František bozkáva nohy skupine černochoch pri audiencii, mi dlho nevymizne z pamäti. Nielenže je to fyzicky náročné v jeho veku klaknúť si na kolena a pobožkať nohy iného človeka. Ale najmä ponižujúce pre hlavu katolíckej cirkvi kajať sa takto kvôli zavraždeniu Afroameričana Georgea Floyd, ktorého v USA zabil americký policajt. Svätý Otec František si sype popol na hlavu za vinu, ktorú stáročia spôsobovali belosi černochoch.

Protesty proti rasizmu zasiahli aj kultúru: po celom svete sa rozpútala kampaň na rúcanie soch a ničenie obrazov. A toto šílenstvo pokračuje ďalej, na čo doplatili viacerí americkí prezidenti z čias otrokárstva, ale aj osobnosti novodobých dejín. Dotkla sa to napríklad aj anglického premiéra Winstona Churchilla či francúzskeho prezidenta Charlesa de Gaulla. Vandali v Bostone zrazili na zem hlavu sochy objaviteľa Ameriky Krištofa Kolumba. V predvečer sviatku Juneteeth, ktorý je považovaný za deň konca otroctva, v meste Portland zahalili do americkej zástavy sochu prvého amerického prezidenta Georgea Washingtona.

Zástavu vandali následne zapálili a sochu strhli na dlažbu. Protesty sa obrátili aj proti umelcom a umeleckým dielam, ktoré údajne propagujú rasizmus a otrokárstvo. Na čiernu listinu sa dostal napríklad film Juh proti Severu, ktorý navrhli stiahnuť z internetu. Vlna kritiky sa obrátila proti slávnemu americkému režisérovi a hercovi predstaviteľovi amerických westernov Johnovi Wayneovi, ktorý sa vrazil hlavou v roku

republike si už hnutie Black Lives Matter našlo propagátorov, keď sa veľký plagát s heslom objavil na jednom z pražských divadiel. A čo sa týka rúcania soch, len nedávno v Prahe odstránili sochu maršala Koneva.

Veríme, že my Slováci sme múdrejší Keby... Lebo nie je to tak dávno, keď komunistický režim nechal zo všetkých miest odstrániť sochy a pamätne tabule generála Štefánika. A Mohyla

O rasizme a obrazoborectve

Peter ŠTRELINGER

1971 vyjadril na adresu černochoch. Americké protesty sa preniesli aj do Európy. Londýnsky starosta Sadiq Khan (muslim, pôvodom Pakistanec) poveril novozaloženú komisiu pre diverzitu vo verejnom priestore, aby revidovala status všetkých londýnskych pomníkov, soch a názvov ulíc, ktoré nejakú súvisia s otrokárstvom a kolonializmom, a odporučila ich odstránenie. Hoci tieto absurdity sú dosť vzdialené od strednej Európy, teda aj od Slovenska, v Českej

republike si už hnutie Black Lives Matter našlo propagátorov, keď sa veľký plagát s heslom objavil na jednom z pražských divadiel. A čo sa týka rúcania soch, len nedávno v Prahe odstránili sochu maršala Koneva.

Veríme, že my Slováci sme múdrejší Keby... Lebo nie je to tak dávno, keď komunistický režim nechal zo všetkých miest odstrániť sochy a pamätne tabule generála Štefánika. A Mohyla

na Bradle, kde je generál Štefánik pochovaný, zarastala trávou. Štefánik sa vrátil znovu na piedestál po roku 1989 a najmä po vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Aj bratislavská ulica premenovaná na Obrancov mieru je opäť Štefánikova. Hoci obrazoborectvo stále máta v hlavách podaktorých liberálov. Tým nedá spať ani veľkolepý pomník kráľa Svätopluka na Bratislavskom hrade. Už bola taká iniciatíva v čase vlády premiérky

• Prednedávnom Jednota dôchodcov Slovenska na Bratislavskom hrade podpísala s predsedom Národnej rady SR Borisom Kollárom spoločné Memorandum o porozumení a vzájomnej spolupráci. Aký má obsah?

Termín 21. máj 2020 považujeme za veľmi dôležitý, pretože sme spolu s predsedom NR SR podpísali spoločné Memorandum o porozumení a vzájomnej spolupráci. Bol to výsledok viacročnej spolupráce a kontaktov, pretože napríklad aj politické hnutie SME RODINA hlasovalo za trinásť dôchodok, a to bolo ešte v opozícii. Neustále sme vysvetľovali, že hľadáme podporu aj v súčasnej koalícii, aby sme nejakým spôsobom ochranu práv seniorov a ich dôstojný život skúsili zachrániť. Takže máme toto memorandum, v ktorom sú aj menovite uvedené tie naše benefity. Bola vyjadrená aj spoločná snaha urobiť všetko pre to, aby sa na tieto výhody ani v budúcich mesiacoch nesiahalo.

• Nachádzate porozumenie aj s členmi novej vlády?

Neustále sa budeme uchádzať o podporu našich stanovisk a predstáv u troch najvyšších ústavných činiteľov. Prijala nás tiež pani prezidentka. Z tohto stretnutia sme si odniesli nádej, že podporu nám zachová. Po skončení pandémie sa pousilujeme nájsť podporu aj vo vláde. Bez ohľadu na rozloženie politických síl je našou úlohou komunikovať s aktuálnou vládou. Je to jediná reálna cesta, aby sme nielen dosiahnuté pre seniorov zachovali, ale aj ďalej rozvíjali.

• Ako vníma komunita seniorov aktuálnu situáciu spôsobenú celosvetovou pandemiou nového koronavírusu?

Treba povedať, že my sme veľmi citlivo vnímali správy o tejto pandémii. Už 5. marca 2020 sme ako JSD prijali také odporúčania, aby sme sa nestrétovali. Rokovali sme aj o možnej pomoci pre našich opustených a chorých seniorov. V prvej etape sme sa zaoberali najmä otázkou ochranných prostriedkov, najmä rúšok. Môžem dnes konštatovať, že 99,5 percenta seniorov veľmi zodpovedne rešpektovalo všetky odporúčania a nariadenia.

Radičovej: socha prežila, odstránil sa aspoň nápis, že Svätopluk bol kráľom starých Slovanov. Ale vrátim sa ešte k rasizmu. V roku 1984 bol som členom misie do rovníkovej Guiney, kde sme mali nakrútiť pre slovenskú televíziu niekoľko dokumentárnych filmov. Boli sme priamo hosťami vtedajšieho prezidenta Sékou Tourého, ktorý počas nášho pobytu náhle zomrel. Naším garantom v Guiney bol zástupca riaditeľa guinejského filmu Tunkara. Vzdelaný muž, absolvent parížskej Sorbony. Spomínam si na vášnivé diskusie o bielom rasizme, ktorý Tunkara nenávidel. Veľmi dôkladne kontroloval, aby sme nebudaj nenakrútili zábery, znevažujúce život domorodého čierneho obyvateľstva. Napríklad biedne pribytky v hlavnom meste Konakry, pozliepané z kartónu a plechu. Bránil nám filmovať krásne guinejské ženy, ktoré sa nahé kúpali v jazere Sonfónia. Nahota čiernych tiel bola preňho znakom otroctva, pozostatkom francúzskej kolonizácie, prejavom hanby a poniženia. Tunkara nechcel pripustiť, že jestvuje aj čierny rasizmus. No my sme ho zaznamenávali na každom kroku. Guinejčania po víťazstve revolúcie Sekou Tourého zlikvidovali napríklad francúzske kúpele, pláže či pamiatky, ktoré pripomínali kolonializmus.

Vítaz druhého kola volieb garantuje kontinuitu poľskej suverenistickej politiky Poliakov ďalej povedie Andrzej Duda

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Poľsko má za sebou dramatické finále výnimočnej, s prestávkou takmer polročnej predvolebnej kampane. Napriek obavám z dosiaľ nedoznanej hrozby epidémie sa poľskí voliči dostavili k urnám vo výnimočne vysokom počte. V tesnom výsledku Poliaci potvrdili svoju oddanosť konzervatívnym hodnotám.

Kandidát vládnej koalície (Právo a spravodlivosť – PiS a ďalšie subjekty) Andrzej Duda po druhom kole prezidentských volieb obhájil svoju pozíciu a po druhýkrát sa ujme postu prezidenta Poľskej republiky.

■ HISTORICKÝ VÝSLEDOK

Andrzej Duda vyhral s historicky najnižším rozdielom v histórii poľských volieb od povolenia komunistickej diktatúry. Dvojpercentným náskokom pred svojím protivníkom, kandidátom opozičnej Občianskej platformy, liberálom Rafałom Trzaskowskim prekonal aj svoj doterajší rekord spred piatich rokov, keď vyhral nad Bronisławom Komorowskim. Lenže vtedy to bolo len pri päťdesiatpäťpercentnej volebnej účasti. Volebná účasť v terajších voľbách stúpila na výnimočných šesťdesiatosem percent, čím sa priblížila rekordnej, dosiaľ najvyššej účasti z volieb v roku 1995. A. Duda v druhom kole zvýšil počet svojich voličov o 1,8 milióna, pričom celkovo získal úctyhodných takmer 10,5 milióna voliča – teda najväčší počet voličov, aký doteraz získal jeden z kandidátov. Napohľad nevelký dvojpercentný rozdiel medzi kandidátmi predstavuje pri takýchto obrovských číslach takmer štyristopäťdesiat tisíc hlasov. Zaujímavosťou je, že Duda v druhom kole vyhral len v šiestich vojvodstvách na juhovýchode krajiny. Naproti tomu Trzaskowski získal prevahu v desiatich vojvodstvách na severozápade a v centrálnej časti krajiny. Zjednodušene by sa tiež dalo povedať, že prezidenta zvolil vidiek

Vítaz prezidentských volieb v Poľsku Andrzej DUDA spolu so svojou manželkou a s dcérou ďakuje voličom za podporu.

jednoduchých ľudí práce. Z ďalších štatistík vyplýva, že Dudov elektorát tvorili najmä ľudia staršej generácie. Trzaskowski zas oslovil predovšetkým voličov mladších ročníkov z miest. Rozdiely sa prejavili aj v hlasovaní Poľonie, čiže Poliakov žijúcich za hranicami, z ktorých odovzdalo svoj hlas takmer trisťtisíc voličov. Kým poľskí voliči v Európskej únii, Ázii a Rusku podporili väčšinou Trzaskowského, Poliaci v USA, Kanade, ale aj v Ukrajine a Bielorusku odovzdali svoj hlas väčšinou Dudovi.

■ ĎALŠÍ VÝVOJ

Napriek avizovaným sťažnostiam Občianskej platformy na údajné nere-

gulárnosti volebného procesu, ktoré chcú adresovať vo forme podnetu najvyššiemu súdu, možno očakávať, že na výsledku volieb sa už nič nezmení. Voľby budú mať veľký dosah na ďalší rozvoj domácej politickej scény. V prvom rade dobrý výsledok R. Trzaskowského už čoskoro pred najsilnejším opozičným subjektom – Občianskou platformou, nastolí podľa analytikov otázku lídrovstva. Populárny Trzaskowski zatienil lídra strany Borisa Budku. Podľa analytikov sa dá v krátkej budúcnosti očakávať stret týchto dvoch osobností s rôznymi alternatívami vývoja, ktoré môžu posilniť, respektíve oslabiť opozíciu. Voľby postavili veľké otáz-

ny aj pred Poľskú ľudovú stranu (PSL), ktorej líder W. Kosiniak-Kamysz totálne prepadol. V tomto prípade pôjde nielen o otázku zmeny lídra, ale priam existencie, pretože, ako voľby ukázali, poľský vidiek, predtým doménu PSL, ovládlo PiS. PSL, ako aj Zjednotená ľavica sa tiež budú musieť vyrovnávať s hrozbou návratu silnej Občianskej platformy, rastúcej na úkor úbytku ich elektorátov. Veľkou neznámou bude osud novoformovaného subjektu Szymona Holowniu, tretieho najúspešnejšieho kandidáta z prvého kola. Väčšina jeho voličov poslúchla jeho výzvu a v druhom kole dala svoj hlas Trzaskowskému. Posilnia perspektívy liberálno-opozičný tábor, či sa do budúcich volieb, od ktorých nás delia tri roky, rozplynú dostratena? Veľké otázky voľby priniesli aj víťaznej strane. Stratégovia PiS-u si budú musieť zodpovedať otázku, prečo A. Duda (teda aj PiS) stratil príťažlivosť medzi najmladšími voličmi. Ignorovanie tejto otázky môže strane priniesť prehru v budúcich parlamentných voľbách.

■ HODNOTA VÍŤAZSTVA

Nateraz však predstavitelia PiS-u môžu byť spokojní. Víťazstvo Dudu im zabezpečilo vyhladku dokončenia volebného obdobia v stabilnom politickom prostredí. Duda nebude prekážať vláde v oblasti veľkých investično-rozvojových projektov. Znamená tiež aj smerom navonok kontinuitu poľskej suverenistickej politiky, ktorá sa prejavuje v ambícií stať sa regionálnym lídrom, nielen skupiny V4, ale aj v úsilí o realizáciu širšieho geopolitického projektu Trojmorja. Súčasťou týchto ambícií je odpor proti federalizácii EÚ a prehĺbenie spojenectva s USA, manifestované aj počas predvolebnej kampane na stretnutí Trump – Duda vo Washingtone. Slabina týchto kalkulácií by sa mohla stať prehra Donalda Trumpa v nadchádzajúcich prezidentských voľbách v USA.

SEBAOBRAŇA

Takmer rok od prvého prípadu afrického moru ošipaných (AMO) sa situácia opakuje. V trebišovskom okrese v obci Čierna zaznamenali nákazu AMO pri dvoch kusoch ošipaných v domácom chove. Agrozort žiada obozretnosť a dodržiavanie preventívnych opatrení. Nákaza AMO v krátkom čase nekontrolovane zasiahla veľkú časť územia Európy. Na Slovensku bola prvýkrát potvrdená 25. júla 2019 v chove domácich ošipaných v obci Strážne, okres Trebišov. O niečo neskôr, 12. augusta 2019, bola potvrdená aj prvá informácia o výskyte nákazy pri diviakovi, ktorý bol ulovený v rovnakom okrese.

Mor sa vrátil

K dnešnému dňu Slovensko eviduje už dvestošestnásť prípadov pri diviačej zveri. Na našom území je nákaza AMO lokalizovaná v štyroch okresoch (Trebišov, Michalovce, Košice-Okolie a Košice-Mesto). V chove domácich ošipaných sme posledný prípad zaznamenali 19. augusta 2019 (odvtedy sa AMO vyskytol už len pri diviačej zveri). V decembri 2019 Európska komisia zrušila pre Slovensko aj infekčnú oblasť pre AMO. Desiateho júla 2020 sa však situácia po takmer roku mení. V obci Čierna (okres Trebišov) došlo k pozitívnemu testovaniu dvoch ošipaných v domácom chove. Nákazu potvrdilo národné referenčné laboratórium vo Zvolene.

Ohnisko nákazy je v obci Čierna, blízko ukrajinskej a maďarskej hranice, kde je už dlhodobé potvrdené výskyt nákazy v populácii diviakov. V chove boli dve ošipané. Ide o nekomerčný chov pre vlastnú spotrebu chovateľa. Ošipané mali zvýšenú telesnú teplotu a neprijímali krmivo. Následne uhynuli a potom sa uskutočnilo vzorkovanie zvierat s cieľom potvrdenia či vyvrátenia nákazy. Vytvorené bolo trojkilometrové ochranné pásmo okolo ohniska a desaťkilometrové pásmo dohľadu v širšom okruhu.

Slovenská republika už informovala bezprostredne po potvrdení nákazy Európsku komisiu, členské štáty Európskej únie a podala hlásenie na Medzinárodný úrad pre nákazy (OIE) so sídlom v Paríži.

Na Slovensku bol poľovníkom nariadený intenzívny lov diviačej zveri, na ktorý zareagovali zodpovedne. Vykonná sa aj aktívne sledovanie situácie štátnymi veterinármi a poľovníkmi, ktorým štát uhrádza náklady za odovzdané vzorky z nájdenej a ulovenej diviakov. Vo veterinárnom laboratóriu vo Zvolene neustále vyšetrojú odovzdané vzorky.

Ministerstvo pôdohospodárstva upozorňuje na príznaky, ktoré sa objavili na infikovaných ošipaných. Dokážu ich spozorovať relatívne rýchlo aj drobnochovatelia. Je to zvýšená teplota zvierateľa, krvou podliate štipance po muchách, krvné podliatiny na koži, hnačka a znížený príjem krmiva. Ich nahlásenie či už štátnemu, alebo súkromnému veterinárnemu lekárovi je mimoriadne dôležité pre zamedzenie šírenia AMO do ďalších oblastí Slovenska.

V prípade akejkolvek zmeny správania, prípadne spozorovania zhoršenia zdravotného stavu alebo úhynu domácej ošipanej je majiteľ zvierateľa povinný ihň okamžite nahlásiť príslušnej Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe a príslušnému súkromnému veterinárnemu lekárovi.

(ib)

Koronavírus bude spúšťač nevyhnutných štrukturálnych zmien Globálna ekonomika je dlhodobou chorá

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Prvá etapa pandémie Covidu-19 zanechala globálnu ekonomiku v kríze, ktorú nespôsobil len koronavírus a opatrenia s ním spojené, ale aj narastajúce problémy svetového hospodárstva. Globálna ekonomika je dlhodobou chorá aj pre iné dôvody. Tými sú zhoršovanie životného prostredia, obrovské masy novo tlačených peňazí, ktoré nie sú kryté ničím, a stále sa zvyšujúca majetková nerovnosť medzi čoraz väčším počtom chudobných a tými najbohatšími.

Podľa prognózy väčšiny centrálnych bánk a medzinárodných finančných inštitúcií bude globálny pokles ekonomiky, meraný ukazovateľom HDP, už nie o nejaké desiaty percent, ale o celé percentuálne násobky doterajšieho jej rastu. Pod tento úpadok sa nepodpísal len koronavírus. Už pred oficiálnym ohlášením pandémie niektoré južné krajiny eurozóny boli na pokraji bankrotu a nebyť politiky predchádzajúceho šéfa ECB Maria Draghiho, ktorý vyhlásil, že pre záchranu eura a eurozóny urobí všetko, čo bude potrebné, by sa po zachraňujúcom Grécku, muselo zachraňovať aj Taliansko, a možno aj Španielsko, čo by mohlo spôsobiť nielen rozpad eurozóny, ale možno i celej EÚ.

■ BDELÁ KÓMA

Euro sa podľa názoru viacerých ekonómov nachádza v bdelej kóme a jeho ďalší osud závisí od budúcich opatrení. Znormalizovanie stavu určite potrvá niekoľko rokov, keďže si treba uvedomiť, že kým finančná kríza sa týkala len bankovníctva a trhu nehnuteľností, terajšia zasiahla všetky odvetvia národného hospodárstva. Treba si uvedomiť, že proti ochoreniu Covid-19 zatiaľ neexistuje celosvetovo overená vakcína, čo politikov môže v prípade nárastu počtu chorých viesť k opakovanému vyhláseniu núdzového

stavu. Podľa doterajších skúseností by to najviac postihlo sektory s opakovanými sociálnymi kontaktmi a sektory s nižšou pridanou hodnotou, a teda aj nižším ziskom. V tejto súvislosti je namieste otázka, či odstraňovanie negatívnych následkov krízy nebude aj príležitosťou na uskutočnenie zásadných štrukturálnych zmien v globálnej ekonomike. Že sú potrebné, už dnes nikto nepochybuje. Platí to aj pre EÚ a eurozónu.

■ SYSTÉMOVÉ ZMENY

Prvým predpokladom sú zmeny v mechanizme fungovania parlamentnej demokracie. Predstavitelia zákonodarnej, vládnej a súdnej moci

nemôžu konať natoľko nezávisle ako doteraz bez trestno-právnej a hmotnej zodpovednosti. Výsledky takého konania dnes poznáme. Môže sa nám stať, že ponúkanú príležitosť využijú kapitálové silné spoločnosti zo zahraničia, ktoré budú „lacno“ skupovať domáce firmy a následne ich aj z dôvodu odstránenia konkurencieschopnosti zrušia. Bude preto dôležité, aby národné vlády čo najskôr prijali zákon obmedzujúci nákup domácich koronavírusom ekonomicky postihnutých firiem zahraničnými investormi. V opačnom prípade sa môže stať, že prídem o ďalšie strategické podniky. Tak ako na prebiehajúcej kríze si nie-

ktoré firmy aj „polepšili“, tak to bude aj s financovaním očakávaných štrukturálnych zmien, na ktoré ECB a EÚ už vyčlenili obrovské balíky peňazí, s čerpaním ktorých sme v minulosti nemali najlepšie skúsenosti. Sem patria silné kapitálové firmy, ktoré ovládajú digitalizáciu a automatizáciu výrobných procesov, a preto aj dosahujú nadštandardnú pridanú hodnotu. Pre poriadok si pripomeňme, že Európska komisia a ECB počítajú vo svojich rozpočtoch s viac ako biliónom eur, pričom za ručenie peňazí berie zodpovednosť Brusel a tak nepôjde ako v prípade doteraz neschváleného európskeho dlhopisu o spoločné ručenie všetkých členov.

■ PANDEMICKÝ PROGRAM

Na zmiernenie ekonomického šoku nám teraz ECB pripravila dvojnásobný objem elektronických peňazí, ktorý bankári nazvali núdzový pandemický program. Jeho výhodou je, že európski daňovní poplatníci nemusia čerpanie týchto peňazí vracať, keďže za ne sa budú nakupovať štátne a podnikové dlhopisy za takmer nulovú úrokovú sadzbu. Pre členov eurozóny môže byť veľkým prevapením rozhodnutie nemeckej vlády, ktorá do odstránenia negatívnych následkov koronakrízy investuje do svojej ekonomiky i 1,2 bilióna eura. Časť z peňazí sa investuje do malých a stredných podnikov, ktoré sú najviac ohrozené nezamestnanosťou, a zvyšok na podporu rastu domácej spotreby znižovaním DPH. Pre slovenskú ekonomiku je táto správa dôležitá, keďže pätina nášho exportu smeruje do Nemecka, a teda rast nemeckej spotreby znamená aj dopyt po slovenských výrobkoch. Co však nie je až taká dobrá správa, je, že Nemci nebudú podporovať tak ako doteraz automobilový priemysel na spaľovacie motory, ale len autá na elektrický pohon.

V oblasti nefarmakologickej liečby je Slovensko svetovou veľmocou

Fyziatria patrí medzi najstaršie liečebné odbory

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Prvé nálezy využívania prírodných spôsobov liečenia sa na našom území datujú do obdobia pred stodvadsaťtisíc rokov. Pisomná zmienka je už z druhého storočia nášho letopočtu. Kúpele a fyzioterapiu využívala Mária Terézia aj štúrovci. Slovensko je v oblasti nefarmakologickej liečby svetovou veľmocou a s pribúdajúcim starnutím populácie bude naberáť na význame. Hovorí o tom doc. MUDr. Karol HORNÁČEK, PhD., prezident Slovenskej spoločnosti fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie.

• **Pán docent, do akých oblastí fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie (FBLR) v rámci liečenia pacienta zasahuje?**

Liečebné postupy odboru FBLR pôsobia na človeka komplexne. Najčastejšie ich indikujeme pri ovplyvňovaní pohybového systému, pri liečbe neurologických alebo ortopedických ochorení. Využívajú sa však aj v oblasti vnútorného lekárstva pri srdcovocievnych ochoreniach, pri liečbe dýchacieho, tráviaceho, močovo-pohlavného a imunitného systému, kože atď. Metódy tohto odboru využívame v liečbe všetkých vekových kategórií – od novorodencov až po geriatrických pacientov.

• **Aké dlhé sú dejiny využívania fyzikálnych podnetov pri liečení a naprávaní ľudského zdravia?**

Človek ich využíva odnepamäti. Od praveku cez starovek, stredovek až podnes. Ide vlastne o najstaršie liečebné podnety, ktoré ľudia začali cielene využívať. Práve zo Slovenska z Gánoviec pri Poprade pochádza archeologický unikát – travertínový odliatok mozgovej dutiny. Datuje sa do obdobia pred stodvadsaťtisíc rokov. Už vtedy žena neandertálka liečebne využívala uhličitú pramene, ktoré tam dodnes vyvierajú. Pod vplyvom ich dlhšieho pôsobenia však pravdepodobne stratila vedomie, spadla do vody a utopila sa.

• **A história využívania tohto odboru na území Slovenska?**

Už v prvej knihe napísanej na území dnešného Slovenska v oblasti Hrona cisárom Marcom Aureliom (*121 – †180) Ta eis heauton sa opisuje využívanie studených kúpeľov, blahodarnosť chodenia naboso a jazdenie na koni. Všetko procedúry, ktoré dodnes využívame v rámci balneológie a liečebnej rehabilitácie. Z roka 1545 pochádza kniha Juraja Vernhera, kde píše o podivuhodných vodách Uhorska. V roku 1580 lekár cisára Ferdinanda Tomáš Jordan vykonal dokonca prvé chemické rozbory minerálnych prameňov. Neskôr založením Trnavskej univerzity v roku 1635 sa podporil vedecký prístup k balneológii. V roku 1890 bola založená Uhorská balneologická spoločnosť, jedna z najstarších lekárskejších spoločností. Pred sto rokmi, v roku 1920, vznikla v Prahe Československá balneologická spoločnosť. V tomto roku tiež oslavujeme tridsiate výročie založenia ich pokračovateľky súčasnej Slovenskej spoločnosti fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie.

• **Ktoré osobnosti stáli pri vzniku liečebnej rehabilitácie na Slovensku? Oplyvnili tento odbor aj v európskom alebo vo svetovom kontexte?**

Slovensko ako súčasť Česko-Slovenska má veľkú tradíciu v liečebnej rehabilitácii. Môžem povedať, že súčasná svetová liečebná rehabilitácia vychádza vo veľkej miere z česko-slovenskej školy. Formovali ju osobnosti, ako napríklad Vojta, ktorého metóda sa využíva najmä u dojčiat takmer na celom svete. Karol Bobath, ktorý sa narodil na Slovensku, spolu s manželkou vypracovali najrozšírenejší rehabilitačný koncept na svete. Z Česka to boli ešte Janda, Lewit, Kolář, zo Slovenska Hensel, Šitaj, Hupka, Lánik, Palát a Zbojan. Tomu vďačíme za automobilizačné

cvičenia, využívané napríklad pri bolestiach chrbta, antigravitačnú relaxáciu.

• **Aká bola vaša cesta k celoživotnej práci v oblasti fyziatrie?**

Vždy ma zaujímala nefarmakologická liečba. Fascinovali ma skúsenosti, že po krátkom manipulačnom zákroku na chrbtici odchádzal bolestivý pacient od fyziatra (rehabilitačného lekára, lekára FBLR) takmer

s kolegami z celej Európy aj otázkou vzdelávania a liečebných postupov. Teší ma i to, že je záujem študovať tento odbor už aj na lekárskejších fakultách. Súčasne máme dve postgraduálne vzdelávacie centrá v Bratislave a Košiciach. Problémom je, že v Bratislave sa v deväťdesiatych rokoch zrušila lôžková časť kliniky FBLR na Kramároch a chýba nám to najmä pri výučbe. Rehabilitácia má pritom obrovský potenciál rozvoja. Starne

Jej pôsobenie je naozaj veľmi komplexné. Z pohľadu pohybového systému môžeme veľmi zjednodušené povedať, že pohyb koňa sa prenáša na telo pacienta, ktorý má nejaké ťažkosti a pozitívne ich upravuje.

• **Prečo poisťovne hipoterapiu nepreplácajú?**

Nám sa podarilo v roku 1997 dosiahnuť, že hipoterapia sa stala oficiálnou liečebnou metódou, akcep-

Kúpeľná liečba je súčasťou komplexnej rehabilitácie. Pôsobí na viacerých úrovniach. Jedny z najznámejších slovenských kúpeľov vybudovali v Trenčianskych Tepliciach.

vyliečený. Už štúrovci využívali pomoc u nás prvého známeho naprávača kĺbov pána Suleka. Priťahovalo ma tiež čaro čínskej akupunktúry, kde sa dá pacientovi pomôcť vpichom niekoľkých ihliel pri rôznych zdravotných ťažkostiach. To ma priťahlo k štúdiu tohto odboru.

• **Má moderná medicína kladný názor na kúpeľnú liečbu? V čom spočívajú jej účinky?**

Kúpeľná liečba je súčasťou komplexnej rehabilitácie. Pôsobí na viacerých úrovniach. Balneoterapia harmonizuje vegetatívny nervový systém a ten ovplyvňuje činnosť celého organizmu, aj vnútorných orgánov. Balneologické procedúry tak ako celá fyzikálna liečba zlepšujú prekrvenie. Procedúry tak pôsobia protizápalovo, zmierňujú bolesť, opuch, spazmy, podporujú trofiku a imunitu. Okrem pôsobenia liečebných procedúr je súčasne človek v kúpeľoch odklonený od bežného života. Od pracovných i domáckich povinností. Nemusí cestovať na procedúry, dostáva ich na jednom mieste, má zabezpečené ubytovanie a stravu. Zároveň má určenú vhodnú diétu, čo je dôležité najmä pri metabolických ochoreniach, ako je obezita alebo cukrovka. Kúpeľná liečba je aj ekonomicky výhodná. Dlhodobou zlepši kvalitu života, zníži spotrebu liekov, návštevy lekára, práceneschopnosť a podobne.

• **Vzdelávanie a výskum sú hnacie motory napredovania každého odboru. Ako hodnotíte tieto oblasti?**

Slovensko je v oblasti vzdelávania fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie na tom dobre. Môžem to objektívne zhodnotiť, pretože sa dvakrát ročne zúčastňujem na celoeurópskych stretnutiach, kde riešime

populácia a pomocou rehabilitácie jej môžeme pomôcť prežiť kvalitnejší život aj vo vyššom veku. Rovnako aj deťom, ktoré sa narodili s vrodenými chybami, umožní pomôcť prekonať tento hendikep. Bohužiaľ, v oblasti výskumu je to presný opak. V deväťdesiatych rokoch sa zrušil Výskumný ústav humánnej bioklimatológie, ktorý skúmal vplyvy fyzikálnej liečby a klímy na ľudský organizmus. Odttedy je situácia vo výskume žalostná.

• **Ste propagátor hipoterapie, boli ste desaťročia predsedom Slovenskej hipoterapeutickej asociácie. Napísali ste knihy a rad článkov na túto tému, organizujete hipoterapeutické konferencie. V čom spočíva jej prínos, ako vplýva na liečenie chorôb pohybových orgánov?**

Hipoterapia sa začala cielene využívať už v antike. Píše o nej už otec medicíny Hippokrates. Osobitne však Galénos, ktorý bol osobným lekárom Marca Aurelia i jeho syna cisára Commoda. Je teda pravdepodobné, že sa zdržiaval tiež na našom území. Zmienky máme i zo stredoveku. Aj Mária Terézia bola známa tým, že často jazdila na koni kvôli upevneniu zdravia. V Bratislave mala dokonca dve jazdiarne. Z prameňov vieme, že Ľudovít Štúr cielene presadzoval jazdenie na koni. Hovorí o tom Jozef Miloslav Hurban v knihe Ľudovít Štúr – Rozpomienky, kde o ňom píše, že bol v Halle výborný študent, ale mal stlačený hrudník. Miestni lekári mu preto odporučili „pravidelné gymnastikovanie, šermovanie, koňmo jazdenie“ a odtvdy sa jeho držanie tela zlepšilo a bolo „junácke“. Hipoterapia ovplyvňuje fyzickú i psychickú stránku človeka a podporuje jeho resocializáciu. Napríklad športom pre osoby s rôznymi zdravotnými obmedzeniami.

tovanou Ministerstvom zdravotníctva SR, a bola zaradená do zoznamu výkonov hradených poisťovňou. Hipoterapiu využívame najmä u ľudí s detskou mozgovou obrnou, je však nákladná. Chov koní, krmivo, ľudia, ktorí sa o kone starajú, pomocníci... Dlhodobá choroba sa pritom prejaví aj na finančnom stave rodín. V roku 1999 nám oznámili, že sa nebude preplácať. V súčasnom bodovníku, i navrhovanom, však figuruje. Prečo sa neprepláca, treba sa opýtať poisťovní. Momentálne funguje na filantropickej báze.

• **Nedávno bol medializovaný spor medzi zástupcami lekárov fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie a fyzioterapeutmi. Pacienti však neraz nevedia, aký je medzi nimi rozdiel. V čom je podstata toho sporu? Nemali by spolu fyziatri a fyzioterapeuti skôr spolupracovať?**

To by malo byť to najprirodzenejšie, keďže ide a aj pôjde po stránke odbornej o dve najbližšie špecializácie. Obe sú zamerané na využívanie rovnakých diagnostických a terapeutických postupov. Ich profesionálne prepojenie odráža už preklad ich samotného pomenovania. Fyziater je prírodný, fyzikálny lekár. Fyzioterapeut je prírodný, fyzikálny liečiteľ – terapeut. Ten svoje vzdelanie získava na strednej alebo vysokej škole formou denného alebo externého štúdia v odbore fyzioterapia. Je zameraný najmä na diagnostiku funkčných porúch pohybového systému, napríklad skrátené a oslabené svaly a ich ovplyvňovanie. Fyziater sa v rámci šiestich rokov denného vysokoškolského štúdia medicíny a následných minimálne štyroch rokov špecializačného štúdia v odbore FBLR vzdeláva, okrem toho najmä

Prezident Slovenskej spoločnosti fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie doc. MUDr. Karol HORNÁČEK, PhD., hodnotí úroveň slovenskej fyzioterapie ako veľmi dobrú.

v zmysle medzinárodnej klasifikácie chorôb. Vytvára tak prepojenie štruktúrne zameranej medicínskej diagnostiky i liečby celého spektra jednotlivých ochorení (ischemická choroba srdca, artrózy, artritídy) s ich funkčnou diagnostikou a liečbou. Zo strany časti Slovenskej komory fyzioterapeutov vznikla snaha odčleniť prácu fyzioterapeutov od medicínskeho vedenia špecialistami z odboru FBLR a pracovať aj pod vedením iných odborníkov (neuroológov, internistov atď.). Odvolávajú sa na niektoré západné krajiny. Tam však nemal odbor rehabilitácia takú tradíciu ako v Česko-Slovensku a iní lekári sa preto museli v rámci svojej špecializácie vzdelávať aj v oblasti spadajúcej pod FBLR. U nás to tak nebolo a lekári z iných odborov sa tejto problematike nikdy nevenovali. A preto je podľa nás vysoko neodborné a rizikové, aby špecialista z iného odboru indikoval procedúry z oblasti FBLR, keďže presne nevie, ako a načo pôsobí, a fyzioterapeut, ktorý zasa nie je vzdelávaný na rozlišovanie jednotlivých chorobných jednotiek, ju na ne aplikoval. Naopak, moderná medicína ide našim pôvodným a kvalitatívnejším smerom. Krajiny, kde nebola špecializácia pre fyzikálnu a rehabilitačnú medicínu (Rakúsko, Británia, Írsko atď.), ju aj podľa česko-slovenského vzoru zaviedli a veľmi efektívne sa tam rozvíja. Po zjednotení prebrali pre celé Nemecko z bývalej Nemeckej demokratickej republiky asi len jedinú vec. Práve odbor rehabilitácia. Tú západná časť nemala.

• **Publikujete, ste odborný garant Katedry fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie na Slovenskej zdravotníckej univerzite, čaká vás organizovanie tridsiateho snemu Slovenskej spoločnosti FBLR. Ako relaxujete po práci?**

Práve tým, že žijem duchom nášho odboru. Preferujem aktívny spôsob života. Holdujem cvičeniu, bicyklovaniu, tenisu, joge, chodím do prírody a od apríla do októbra sa kúpem na Zlatých pieskoch. Praktizujem to, čo odporúčam pacientom. No a veľmi rád chodím po múzeách, galériách, koncertoch a historických pamiatkach.

• **Dnes si čoraz viac ľudí uvedomuje, že pre svoje zdravie treba niečo aktívne spraviť, no nie vždy sa tak správajú. Čo by ste im chceli odkázať alebo pripomenúť?**

Už starí Gréci presadzovali princíp kalokagatie: v zdravom tele – zdravý duch. A to bude platiť stále. Bez vlastného aktívneho vzťahu k svojmu telesnému i duševnému zdraviu nemôžeme dlhodobo očakávať bezproblémový a pohodový stav. Hodiny sedenia a ležania pri počítači, televízii a iných technológiách oslabujú našu telesnú schránku, vnútorné orgány, preťažujú psychiku a zmysly, napríklad zrak. A to sa vypomstí. Skracujeme si život a zhoršujeme jeho kvalitu. Bez práce nebudú (dobré) koláče.

Keď o osude a uplatnení človeka rozhodovalo vyrovnanie s náboženskou otázkou

Jediná správna ideológia sa vŕstevovala už v školách

Peter SOKOLOVIČ – Foto: archív SNN, internet

Obdobie socializmu je charakteristické nielen potieraním základných ľudských práv, ale aj snahou o ovplyvnenie myslenia človeka, unifikáciu spoločnosti a bezvýhradný príklon k „jedinej správnej“ ideológii. Dôležitým nástrojom pri presadzovaní socialistického svetonázoru mala byť v neposlednom rade aj snaha o potieranie náboženských slobôd, ktoré boli v tradične religióznom slovenskom prostredí silne zakorenené. Prvoradnou úlohou bolo ovplyvnenie myslenia mladých ľudí už v školskom veku všadeprítomnou propagandou, ktorej výrazom bola tiež čoraz silnejšia snaha o zamedzenie výučby náboženstva v školách.

Obdobie socializmu, samozrejme, nemožno paušálne znevažovať. Aj tu žili ľudia, tvorili hodnoty, usilovali sa o to, aby štát prosperoval. Predsa len, v oblasti náboženskej slobody mal štát veľké medzery. Bolo to cítiť aj v školstve, ktoré bolo už krátko po februári 1948 poštátnené zákonom o jednotnej školskej sústave. Snahy o potieranie cirkevného školstva, ako aj proti vyučovaniu náboženstva boli síce badateľné už pred februárovými udalosťami, predsa len po „vŕstevnosti socializmu“ sa na školstvo zamerala výchova v socialistickom duchu ešte viac. V každej škole mala byť zriadená pionierska organizácia, ktorá mala vychovávať nových, štátu a strane lojalných občanov. Tento cieľ sa dal dosiahnuť – dobovým slovníkom – najmä „svedomitejším výberom jednotlivých vedúcich, ktorí opravdu venujú zvýšenú pozornosť našim najmenším“.

VÝBER KÁDROV

Práve na výber vedúcich, ale aj na učiteľov sa kládol veľký dôraz. Učitelia mali za úlohu pôsobiť preventívne najmä „v boji proti tmárstvu, poverám

POD POKRIEVKOU

a prežitkom (...) rozprávajú s ostatnými žiakmi o škodlivosti starej výchovy, hlavne náboženstva“. Aj tu sa prejavili formy socialistického súťaženia, známe napríklad z poľnohospodárstva či priemyslu. Vyzdvihovali sa najmä také školy, kde žiaci pod vedením učiteľov pracovali na témach, ako napríklad „Lenin – náš vzor, Ako upevníš ty ochranu mieru, Veľké stavby komunizmu a ich význam pre mierové hnutie“... Starostlivosť o správny politický profil žiaka sa však nemal končiť len vyučovaním. Proti návštevám kostolov školopovinnými deťmi bolo namierené aj opatrenie, ktoré malo zabezpečiť, aby sa v nedeľu doobeda v kine, popri páde televízií púšťali filmy pre mládež, ktorá by si tak mala možnosť vybrať „vhodnejší“ spôsob trávenia voľného času. Dôležitou súčasťou sa stalo aj preverovanie rodičov, pričom sa sledovalo nielen ich zamestnanie, ale aj pôvod, resp. vyrovnanie s náboženskou otázkou. Pamätníci si iste spomínajú aj na to, že práve „vyrovnanie s náboženskou otázkou“ mohlo byť pomyselným jazýčkom na váhach pri rozhodnutí o prijatí na strednú či vysokú školu.

ZAČAROVANÝ KRUH

Vo svojich spomienkach Je čas mlčať a čas hovoriť si na obdobie ateizácie školstva spomínal aj neskorší arcibiskup Ján Sokol. Práve on bol už pred rokom 1968 nielen kňazom, ale i horlivým učiteľom náboženstva. Ako sám povedal: „Na papieri bola sloboda, bolo napísané, že každý môže vyznávať svoju vieru, že môže prihlásiť svoje deti na vyučovanie náboženstva a môže chodiť do kostola slobodne a bez problémov. To všetko však bola len teória. (...) Keď rodičia prinášali prihlášky na vyučovanie náboženstva, učiteľia ich presviedčali, aby ich neprihlásili, že nebudú môcť študovať na stredných i vysokých školách. Učiteľia sa báli riaditeľa, riaditeľ sa bál inšpektora, inšpektor sa bál predsedu strany. Strach z následkov začal lámať charakter, vznikol začarovaný kruh. Niektorí riaditeľia falšovali povinné hlásenia na okresný výbor o počte prihlásených žiakov na hodiny náboženstva a uvádzali menší počet prihlásených oproti skutočnosti.“ Na niektorých školách boli na tento cieľ dokonca ustanovené aj komisie, pred ktoré sa

rodičia museli dostaviť a odovzdať svoje rozhodnutie prihlásiť dieťa na náboženstvo.

SITUÁCIA V BRATISLAVE

Samozrejme, iná bola situácia v mestách a iná na dedinách. Nedá sa síce paušalizovať, keďže praktická realizácia vždy závisela od horlivých riaditeľov či straníkov, predsa len na dedine, kde bolo silnejšie náboženské čítanie a ľudia sa bližšie poznali, nebola situácia natoľko vyhrtená. V Bratislave ako hlavnom meste si dali záležať na tom, aby sa náboženstvo vyučovalo čo najmenej, ak vôbec. V školskom roku 1962/1963 úrady dovolili vyučo-

Na triednych nástenkách nemohli visieť náboženské symboly, ale tvrdá prosociet- ská propaganda. Čím bola nástenka viac „ideologická“, tým bol triedny učiteľ lepšie odmeňovaný...

vať náboženstvo v Bratislave len na troch školách, i to len určeným kňazom. V školskom roku 1963/1964 a 1964/1965 sa tu už náboženstvo vyučovať nesmelo.

Ján Sokol bol vtedy kaplánom v bratislavskom Blumentáli. Takto na ten čas spomína: „Pamätám si, že na rekolekcii kňazov bratislavského dekanátu, ktorá bola v júni 1965, vyhlásil pán dekan Adamčík, že v Bratislave sa pre školský rok 1965/1966 obnovuje štátne povolenie prihlásiť na vyučovanie náboženstva, napriek tomu náš dekanát aj tak túto možnosť nevyhlási. Mladý kaplán sa však vynasílel. Rozhodol sa totiž, že na konci omše v oznamoch možnosť prihlásiť deti na náboženstvo nevyhlási, ale ju „zamontuje“ do kázně. Z upozornenia pre veriacich však vznikol v štátnej správe veľký rozruch, ktorý mal za následok Sokolovo preloženie do Štúra. Napriek tomu sa mu však podarilo to, čo plánoval: „Takže keď sme s dp. Františkom Prochádzkom verejne v kázni vyhlásili v Blumentáli, že sa obnovuje náboženstvo a je možnosť sa naň prihlásiť, mnoho Bratislavčanov svoje deti prihlásilo. Prihlášok na náboženstvo bolo na rok 1965/1966 tak veľa, že predstaviteľia politickej moci nemali silu sa proti tomu postaviť a výučba náboženstva sa pre daný rok obnovila na školách v celej Bratislave.“

VOĽNEJŠIE POMERY

Isté uvoľnenie znamenal rok 1968, keď v rámci voľnejších pomerov sa na náboženstvo prihlásilo viac detí ako po minulé roky. Vďaka novej politickej situácii začali byť rodičia odvážnejší a učiteľia v konaní autonómnejší. Bolo to cítiť na náraste počtu prihlášok na vyučovanie náboženstva a na prípravu na prvé sväté prijímanie. Ako konštatoval Ján Sokol, riaditeľka školy, na ktorej učil, „pre možné komplikácie zo strany nadriadených veľkú radosť z toľkých prihlášok spočiatku nemala, aj mi to na rovinu povedala, hoci sme dobre vychádzali a aj vychádzame, no napokon na škole umožnili zvýšiť vyučovanie náboženstva z dvoch hodín na tri. Aj na tomto príklade bolo vidieť, že mnohí boli zdržanliví, no keď to situácia

dovolila, hneď, ako to bolo možné, sa zaktivizovali a slobodne vyznali svoju vieru. Popritom sa nám prihlásili na farskom úrade aj žiaci zo starších ročníkov, ktorí v predchádzajúcich rokoch nemohli chodiť na náboženstvo pre obavy z následkov na prácu rodičov či na budúce možnosti štúdia.“

V čase normalizácie sa však čoraz viac začal prejavovať sústredený tlak na rodičov a žiakov a situácia sa začala postupne meniť v neprospech Cirkvi a praktického vyznávania náboženského života.

NORMALIZAČNÉ ZÁSAHY

Normalizácia postihla široké skupiny obyvateľstva prakticky na celom Slovensku. Na ilustráciu použijem príklad Špačincev, obce neďaleko Trnavy, ktorej príbeh je podobný stovkám ďalších obcí po celom Slovensku. V tomto čase bolo treba – dobovým slovníkom – očistiť organizácie v obci od „antisocialistických a pravcových síl“ a u občanov opäť „vypestovať vrelú lásku k Sov. zväzu k nášmu osloboditeľovi, ktorý priniesol najmä robotníkom a roľníkom nový lepší život“.

Po roku 1968, samozrejme, otočili

Pionierska organizácia bola najväčším oficiálnym združením socialistickej mládeže. Veľakrát boli pionieri zneužívaní na politické aktivity komunistickej strany. Pioniermi museli byť všetci žiaci povinne.

aj špačinskí komunisti, ktorí dovtedy podporovali „obrodný proces“. Už nehorlili za socializmus s ľudskou tvárou, ale poukázali na to, že normalizačný dokument Poučenie z krízového vývoja strany a spoločnosti „môžeme právom zaradiť medzi najpravdivejšie, najdôslednejšie a najrealistickejšie dielo, ktoré naša strana za svojej 50-ročnej histórie vydala“. Vo svetle týchto okolností pracoval aj MNV, ktorý „svojou činnosťou, masovopolitickou a organizátorskou prácou prispel ku konsolidácii pomerov v obci i okrese“. Za to všetko, pravdaže, mali Špačincania ďakovať Sovietskemu zväzu, „ktorý 21. 8. 1968 vstúpil so svojimi vojskami na naše územie a takto nás zachránil od nepriateľských živlov“. Jedna vec sú slová, ktoré sa stali súčasťou socialistického folklóru, druhou stranou mince sú skutky, ku ktorým prichádzalo počas normalizácie, a neobišli ani výchovno-vzdelávací proces v obci.

PREVEROVACIE KOMISIE

Pozorné oči štátneho aparátu sa zamerali aj na školstvo. Po augustových udalostiach sa začali kádovať občania. Škola vypracúvala posudok nielen na žiaka, ale aj kádrový posudok na jeho rodičov. Pri MNV bola zriadená kádrová komisia, ktorá vypracúvala posudky na mnohých spoluobčanov.

Normalizácia so sebou priniesla aj útok na náboženské čítanie ľudu. To bolo v obci formované po stáročia a až komunistický režim nahradil jeho zákady. Napriek tomu až do roka 1972 bol napríklad každý sobáš, ktorý sa konal na národnom výbore, „potvrdený“ ešte

aj sobášom v kostole. To bolo, samozrejme, trňom v oku horlivým straníkom, ktorí sa v rámci protiútokov proti Cirkvi a náboženstvu zamerali opäť na podchytenie školy ako základnej bunky pri formovaní budúcich straníkov a socialistickej spoločnosti.

Dôležitým médiom v úsilí o reformu dedinského života bola škola, ktorá sa mala starať o výchovu správneho socialistického človeka. Prihlasovať deti na hodiny náboženstva mohli rodičia už začiatkom päťdesiatych rokov. V Špačinciach mali spočiatku úspech. Ako sa vyjadril pisateľ obecnej kroniky, „učiteľia presvedčujú rodičov o nepotrebnosti zaťažovať deti náboženskými predsudkami. Zatiaľ je to márna robota. Prihlasujú všetci“.

ATEISTICKÁ VÝCHOVA

V tom čase ešte prežívali prvky prirodzenej religiozity. Od normalizácie sa však so snahami o potieranie náboženstva pokročilo. Spomínaná špačinská škola musela každoročne niekoľkokrát predostrieť MNV výkazy, v ktorých hodnotila okrem iného aj pokroky v ateistickej výchove a potieraní náboženstva. Pri ateistickej výchove sa škola zameriavala najmä na to, aby sa čoraz viac znižoval počet žiakov navštevujúcich náboženstvo.

„Triedni učiteľia majú vypracované plány o ateistickej výchove, ktoré realizujú na triednických hodinách (...) učiteľia aktívne bojujú proti nepriateľskej propagande a buržoáznej ideológii,“ píše sa v správe o svetonázorovej a vedecko-ateistickej výchove z roka 1978. Škola však mala sledovať nielen postoje žiakov, ale aj učiteľov k vedeckému svetonázoru a vedeckému ateizmu, najmä či sa ich slová zhodovali s ich činmi v škole i rodinnom živote. Pre formovanie ich „správnych“ postojov a ich „politický rast sme sledovali v ideovopolitickom vzdelávaní, ktorého sa zúčastnili všetci učiteľia“. U žiakov sa mala pestovať láska a úcta k vlasti a jej ľudu, robotníckej triede a komunistickej strane, Sovietskemu zväzu a k socialistickým krajinám a pokrokovému hnutiu vo svete.

Enormný tlak na vyučovanie náboženstva bol nakoniec relatívne úspešný. Zaslúžili sa o to aj sami učiteľia, ktorí navštevovali rodičov detí a odhovárali ich od prihlasovania na náboženstvo. Kým v školskom roku 1974/1975 navštevovalo náboženstvo 73,49 percenta žiaka, v nasledujúcom roku len 62,94 percenta. V školskom roku 1976/1977 to už bola približne polovica, o rok neskôr len 42,21 percenta a v školskom roku 1978/1979 len 35,14 percenta žiaka. V neskoršom období, napríklad v školskom roku 1983/1984 to bola len niečo viac ako štvrtina, ktorú sa podarilo dosiahnuť „zásluhou všetkých vyučujúcich“.

Vyzdvihovala bola pionierska organizácia, ktorá napríklad v polovici sedemdesiatych rokov mala tridsaťsedem pionierov a iskiev. Pionieri sa, samozrejme, zapájali do množstva prospešných aktivít v zbere šípok, papiera a pod., bohužiaľ, preniknutých v mnohých prípadoch s všadeprítomnou indoktrináciou. Tá sa však nezačínala len na základnej škole. Socialistického človeka bolo treba formovať už v materskej škole, ktorá mala podľa inšpekcie správne rozpracované úlohy z oblasti komunistickej výchovy, a dokonca aj vlastný kútik robotnícko-roľníckych tradícií...

Po roku 1989 prišlo uvoľnenie reštrikcií, ktoré slovenským školám a rodinám v otázke praktizovania náboženského života rozviazalo ruky. Mnohé krivdy, ktoré sa udiali predtým, však zostali nepotrešané...

NA MARGO

Nie je to tak dávno, čo minister školstva Branislav Gröhling odmietol návrh kolegyne z vlády Márie Kolíkovej, aby sa vytvoril register plagiátov diplomových prác. Pár dní na to sa sám potil pri vysvetľovaní okolností svojej diplomovej práce. Študent, ktorý sa do zoznamu, navrhovanom Kolíkovou, dostane, by mohol urobiť reparát a svoju prácu opraviť. Možno Branislav Gröhling už svoj odmietavý postoj ľutuje...

Gröhlingovo samodobehtie

Nežijeme v ideálnom svete, a už vôbec nie v ideálnom čase. Ani o politikoch by sme nemohli povedať, že sú ideálni. Tak potom prečo nepriať realitu a neprestať snívať o ideálnom svete s pravdivými a so slušnosťou? Branislav Gröhling v tom rozhodne nie je sám. Výpočet mien politikov, ktorí mali problémy s vysvetľovaním svojich vysokoškolských záverečných prác, bolo až priveľa: Figel, Zmajkovičová, Klus, Kollár, Danko, Krištúfková... A kto ešte?

Plagiát je „umelecké, literárne alebo vedecké dielo, pri ktorého tvorbe bolo použité dielo iného autora (celé alebo sčasti) s cieľom zmocniť sa cudzej práce, zatajiť pôvodný prameň a vydávať dielo za vlastné“. Plagiátom je aj neautorizovaný citát. Podľa tejto definície sú plagiátormi všetci. Tragikomické na kauze posledného z nich, toho času vo funkcii ministra školstva (!), je nielen paradox jeho funkcie, ale aj ťaženie proti Andrejovi Dankovi v minulom volebnom období (s volaním po ideálnom svete), vyšperkované snahou danú prácu jednoducho zatajiť. A do toho ešte poverenie o poslanectve klubu OLaNO, aby minister pripravil zákon, ktorý sa zameria na preverovanie záverečných prác a ktorý by umožnil, aby každý plagiátor prišiel o titul. Nesúď, aby si nebol súdený.

Mal by politik, pristihnutý po rokoch pri klamstve, automaticky odstúpiť? „Plagiátor nesmie ostať vo funkcii predsedu parlamentu,“ hovorili niektorí koalíční politici na adresu predsedu SNS. Dnes viacerí z nich pri prešľapoch svojich koalíčných spojencov zatvárajú oči. Taká je realita. Sčasti okopírovaná diplomová alebo rigorózna práca nemusí byť hneď dôvodom na odstúpenie politika z funkcie. Voliči mu hlasy nedali za jeho akademické diela a priority za jeho politické postoje a emócie. Je to o morálke a etike. Všetci politici, ktorí mali problém so svojimi právami, mali šancu ukázať, že im záleží na krajine a vláde viac ako na vlastnom kresle. Nestalo sa tak. Ani pri jednom z nich.

Gröhlingovo usvedčenie je však o trochu iné ako v prípade jeho spoluhriechnikov. Pozícia ministra školstva by mala byť obsadená niekým s absolútnym rešpektom akademickej obce. Niekým, kto je študijným etalónom. Branislav Gröhling túto auru nikdy nemal a po kauze s diplomovkou mať rozhodne ani nebude.

Ludovít KUSAL

Solúnski bratia sv. Cyril a sv. Metod v ľudovej slovesnosti aj v Terchovej

Od zrodu legendy k modernej tradícii

Text a foto: Igor VÁLEK

Príbeh úspešného pôsobenia sv. Cyrila a sv. Metoda má aj v moderných dejinách úspešné pokračovanie. Hoci aj v podobe zjednoteného štátneho a cirkevného sviatku (5. júla) a trebárs i vo forme Cyrilometodských dní v Terchovej.

Oboje čitatelia matičného týždenníka dobre poznajú a vnímajú, veď každoročne matičné periodikum venuje priestor obom. Skôr ako prejdeme k najsúčasnejšej podobe multikultúrneho podujatia pri takpovediac „päte“ Rozsutca, zamierime naše zraky hlbšie ku koreňom. Ľudí aj národa. Historické skutočnosti sa totiž často v spojitosti s ľudovou slovesnosťou stávajú legendami. Zvlášť vtedy, keď sa tá (skutočne neskutocná) história odohrala pred mnohými stáročiami a deje aj postavy v nej majú zásadný význam pre ďalšie dejiny, vývoj a život národa. Tak je to veľakrát, logicky a zákonite, aj v prípade svätých Cyrila a Metoda...

FRANSKÉ JARMO

Jedna z povestí hovorí, že keď sa počet storočí od narodenia Krista začal zagulacovať osmičkou na začiatku, v našej časti kontinentu začala na susedov útočiť mocná Východofranská ríša. Tlačili sa jej panovníci a ich vojská aj do Veľkomoravského kniežatstva, v ktorom knieža Mojmir I. už prijal kresťanstvo. Keď tento vládca Slovanov prestal spĺňať príkazy nemeckého vládcu, ten vtrhol na územie kniežatstva a na trón dosadil Mojmirovho synovca Rastislava. Mladík na tróne sa však tiež usiloval vyslobodiť spod nemeckého jarma a pochopil, že prvým krokom musí byť viera a aj vytvorenie cirkevnej nezávislosti.

„Ale ako to urobiť, keď mám málo vzdelaných ľudí, ba aj kresťanské učenie sa stretáva s odporom starých zvyklostí?“ dumať po večeroch, spríadal plány, až raz konečne našiel riešenie: „Požiadam o pomoc cisára Michala, vládcu veľkej Byzantskej ríše!“

Onedlho z Rastislavovho dvora vyrazila na východ veľká výprava. Po dlhej ceste do Konštantínopola, hlavného mesta Byzancie, napokon prišlo toto posolstvo. Cisár poslov od Slovanov pozorne vypočul a na Veľkú Moravu poslal dvoch učených bratov z mesta Solún – Konštantína a Metoda, aby splnili veľkú úlohu – rozšíriť medzi našimi predkami nové písmo, ktoré pomenovali hlaholiku, zakladať cirkevné školy i semináre. Šíriť vieru aj vzdelanie. Príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu znamená jednu z najsvetlejších hviezd na nebi slovanskej i slovenskej národnej histórie...

Kde presne však bratia po prvý raz vstúpili na územie Veľkej Moravy, to nevieme. Mohol to byť ktorýsi brod kdesi v Dunaji, ale aj na rieke Morave, veď prichádzali z toho smeru... No určite vieme, že na územie modernej Slovenska vstúpili v roku 1990 práve v Terchovej – úplne prvým ročníkom Cyrilometodských dní (CMD). Zrodila sa tentoraz nie legenda, ale – silná tradícia!

CHRÁM SVÄTCOV

To, že rázovitá Terchovej – známejšia azda ako rodisko legendárneho zbrojníka Juraja Jánošíka – bola už v roku 1990 prvým miestom na území vtedajšieho Česko-Slovenska, kde sa uskutočnili prvé CMD, má niekoľko dôvodov. Pokračujme v našom rozprávaní pohľadom na jeden, ktorý je skutočne neprehliadnuteľný. Stalo sa tak aj preto, že práve terchovský rímskokatolícky kostol je najväčším chrámom na Slovensku, ktorý je zasvätený solúnskym bratom. Do nášho rozprávania aj o tohtoročných dňoch teda akosi zákonite vstúpime príbehom kostola. Príbehom trochu

mystickým, najmä však po pomyselný okraj plným skutočnej viery a (nielen) kresťanskej lásky. Úzko spojeným s pospolitým ľudom Terchovej i výnimočným človekom, čo sem prišiel so svojím kňazským poslaním a túžbou plniť ho čo najlepšie...

Pamätníci hovoria, že už od druhej polovice tridsiatych rokov 20.

pažravo zhltili i farskú budovu. Vtedy sa ponúкло riešenie. Priam akoby vopred a prezieravo pripravené zhora a realizované ľuďmi dolu na zemi v Terchovej. Skrátka, poškodeným ponúkla prístrešie hrubá stavba kostola. Medzi jeho múry sa totiž uchýlili doslova ako domov! Povedzte, existuje zmyslupnejšia paralela pre

cov, umiestnené nad hlavným vchodom pri vstupe.

A ešte niečo podstatné a aktuálne sa udialo. Nie tak dávno, v máji 2013, začali Terchovčania pokrývať svoj kostol novou medenou strechou, vlastnými silami a za vlastné, medzi cirkevníkmi vyzbierané financie. Ktorí aj takto prejavili svoj úprimný vzťah

Najväčší slovenský kostol zasvätený svätým Cyrilovi a Metodovi navrhoval architekt Dušan Jurkovič.

storočia Terchovčania chceli mať väčší a priestrannejší chrám. Potrebovali ho. S konkrétnou myšlienkou nakoniec prišiel svieži mladý um a silná viera mladého kňaza Štefana Bittera, terchovského farára v rokoch 1937 – 1958, z ktorého iniciatívy bol takmer pred vyše siedmimi desiatkami rokov vybudovaný práve súčasný Kostol sv. Cyrila a Metoda. Hneď po príchode do svojho kňazského pôsobiska bol nadšený prostredím a najmä ľuďmi. Neskôr spomínal, ako na Polnočnej omši i na Božie narodenie býval vtedajší, rozumejme menší, Kostol svätého Martina preplnený.

„Srdce mi plesalo vianočnou radosťou a začal som byť hrdý na to, že môžem byť farárom takýchto farníkov. Jedno mi však prišlo veľmi ľúto: všetci sa nedostali do kostola... Po pár rokoch som svoju veľkú túžbu vybudovať nový kostol prejavil verejne. A bol som šťastný, že veriaci i vedúci činitelia obce súhlasili...“

Nastal čas a opäť sa slovo a myšlienka stali skutkom. Na jeseň v roku 1942 už bola stavba postavená, omietnutá, ba aj pokrytá dreveným šindľom. Ešte raz však osud vyskúšal silu tamojších ľudí. To vtedy, keď začiatkom jari 1943 neobišiel krutý vír vojnového besnenia a nivočenia ani Terchovú. V apríli vtedy doslova popolom ľahlo stopäťdesiatpäť obytných domov, plamene

Akademický sochár Milan OPÁLKA, terchovský rodák, pri komentovanej prehliadke svojej výstavy SKLO v Terchovskej galérii umenia.

Tradícia a viera – dva zo základných pilierov terchovského podujatia

Časť účastníkov podujatia po skončení slávnostnej cyrilometodskej svätej omše, v strede žilinský diecézny biskup Mons. Tomáš Galis

funkčnosť cirkevnej budovy? Veru, asi ani nie, ba jednoznačne nie...

Čas sa naplnil a slávnostná konsekrácia Kostola sv. Cyrila a Metoda v Terchovej sa udiala v októbri 1949 za prítomnosti významného nitrianskeho arcibiskupa Dr. E. Néczeja. Náš príbeh kostola, ľudí a človeka môže mať v tomto okamihu len jediné zakončenie a logické zakončenie. Po arcibiskupovom boku v tých okamihoch hrdo slúžil svätú omšu otec myšlienky nového chrámu vdp. Štefan Bitter.

Pravdaže, interiér kostola prešiel v ostatných rokoch podstatnými premenami. Napríklad priečelie kostola zdobí mozaika sv. Margity od akademického maliara Ernesta Zmetáka, korpus nad hlavným oltárom vyhotovil akademický sochár Alexander Trizuljak, križová cesta vzišla spod rúk Fraňa Štefunku. Sanktuária vyplnili drevené plastiky solúnskych vierozvestcov a cyrilometodskú tematiku v interiéri evokujú pôsobivé okná. Sú na nich prostredníctvom leptov vyobrazené motívy práve z daného obdobia. Rastislav píše žiadosť byzantskému cisárovi Michalovi III., solúnski bratia prijímajú poverenie na misiu, „zhotovujú“ reč i písmo, učia nových veriacich, po neľahkom živote dokonávajú jeden po druhom svoju významnú púť pozemským životom... Z posledného obdobia zmien kostola vzišli impozantné sochy vierozvest-

k viere, ale aj k odkazu predkov. Terchovský kostol – za jeho podobu vďačíme legendárnemu architektovi M. M. Harmincovi – predstavuje naozajstnú architektonickú a duchovnú dominantu tejto malebnej doliny. Stal sa vyhľadávaným miestom, a inak to nebolo ani počas Cyrilometodských dní 2020, keď bol epicentrom diania...

ĎALŠÍ ÚSPEŠNÝ

K výročiu vzniku CMD pripravovali organizátori bohatý program. Ten však nakoniec museli pre pandémiu koronavírusu zredukovať. No, a opäť zákonite, jeho veľká časť sa sústredila do kostola. Príbeh nášho rozprávania sa zagulacuje a vraciame sa k jeho aktuálnemu „stavu“. Počas nedele 5. júla vyvrcholil tridsiaty prvý ročník Cyrilometodských dní v Terchovej slávnostnou cyrilometodskou svätou omšou, ktorú celebraval žilinský diecézny biskup Mons. Tomáš Galis. Mimochodom, v kostole je až do konca júla sprístupnená reprezentačná panelová výstava bilancujúca históriu CMD. Je málo domácich, ktorí sa zúčastnili na všetkých podujatiach spomínaných troch desaťročí. No a asi nikto, z takpovediac „mimoterchovcov“, kto by navštívil všetky ročníky. Spomínaná výstava mu však takúto cestu v čase umožňuje. Program teda pripomenul predchádzajúce tri desaťky rokov podujatia, štyristo štyridsať výročie

prvej písomnej zmienky o obci a tridsiate výročie vzniku obecných novín.

Slovo má jeden zo zakladateľov podujatia, literárny historik, publicista a spisovateľ Peter Cabadaj, ktorý dodnes aktívne stojí pri každom aktuálnom ročníku podujatia: „V pamätnom roku 1990 sa mnohí naplno oddávali eufórii z nadobudnutej politickej a náboženskej slobody. Úžasnú erupciu uvoľnenej energie, tvorivosti a nápadov v Terchovej sme pretavili aj do všestranného približenia a najmä aktualizovania adčasového odkazu misie svätých Cyrila a Metoda. Hneď prvý ročník Cyrilometodských dní priniesol niečo jedinečné. Ako vôbec prví sme zorganizovali vo vtedajšej federatívnej republike podujatie, ktoré sa otvorene, sebavedome a atraktívne zároveň prihlásilo k duchovným hodnotám európskeho kultúrneho dedičstva.“

Je to tak podnes. Vďaka úsiliu a šľachetnosti hrstky zanietných ľudí a podporovateľov Terchová organizuje CMD v nastolenom duchu. Úspešne odoláva náporu rôznych pseudotrendov a „myšlienkových“ prúdov a či globalizačných „inovácií“, usilujúcich sa vykoreniť tradície, ba až národnú príslušnosť. Skrátka, v rázovitej obci v objatí malofranskej prírody dokázali prirodzene udržať vysoký kredit práve s duchovným cyrilometodským akcentom, ktorému nechýba pridaná hodnota tradičnosti, siahajúca až niekde ku koreňom národnej identity.

Duchovné programy sa premiérovovo slávil v Diecéznej svätyni sv. Cyrila a Metoda. Organizátori tradície nezabudli ani na milovníkov umenia. Pre nich je v Terchovskej galérii umenia počas júla sprístupnená exkluzívna výstava tamojšieho rodáka akad. sochára Milana Opalku (umelec je aj tvorcom križovej cesty na vrch Oravcove nad obcou) pod názvom Sklo. Súčasťou jej vernisáže bola aj autorova komentovaná prehliadka diel – od skla až po plastiky vytvorené z legendárneho talianskeho kararského mramoru – aj prezentácia knižnej monografie o autorovi pod názvom Daň z príjmu psychickej osoby.

V priestoroch galérie umenia sa uskutočnila aj slávnostná prezentácia zborníka Cyrilo-metodské posolstvá z Terchovej, ktorú tvoria príspevky významných slovenských a macedónskych historikov aj duchovných autorit z medzinárodnej konferencie konanej v Terchovej pred rokom. Za všetkých spomenieme aspoň uznávaného historika daného obdobia Martina Homzu, rozľadeného biskupa Viliama Judáka a či všestranného aktivistu Viliama Jána Grusku, ktorý už medzitým zomrel.

Na farskej budove odhalili a posvätili pamätnú tabuľu pátrví Jozefovi Stašovi, SDB, ktorý v päťdesiatych rokoch 20. storočia zahynul za doteraz neobjasnených okolností. Len dodáme, že ako rehoľník si odtrpel zásahy totalitného režimu proti predstaviteľom viery...

Tri desaťročia existencie Cyrilometodských dní v Terchovej sú potvrdením faktu, že ich myšlienka mala v čase vzniku pevný koreň a stále je oň dobre postarané. Ako hovorí zástupca starostu Marián Zajac: „Ide o pripomínanie si, zveľaďovanie a šírenie nadčasového odkazu... prostredníctvom čoho môžeme zasievať impulzy a námety, aby toto posolstvo bolo živé i žité.“

Stručné a výstižné – nedá sa nesúhlasiť. Uvedomiť si treba aj to, že organizátori mali vždy na zreteli skutočnosť, že spolupátróni Európy svätých Cyril a Metod sú jasným dôkazom, že na pomyselné stavbe európskej duchovnosti je nezanedbateľná aj slovenská časť „muriva“.

Brodom svätcov sme začínali, učiteľmi Slovanov aj skončíme. Keď sa Terchovčania lúčia s tými, ktorí boli zmysluplne nápomocní s dňami, pripájajú si na zdravie – medovinou. Veď to bol určite nápoj, ktorí sv. Cyril a sv. Metod poznali, a tradícia môže mať aj takúto tvár.

Dvojčíslo Slovenských pohľadov prináša to najkvalitnejšie z literatúry Letné čítanie na dovolenku aj na oddych

Radoslav ŽGRADA – Sken: obálka Slovenských pohľadov

Na pulty predajní práve prišlo letné dvojčíslo Slovenských pohľadov za júl a august. Tradične aj tentoraz prináša to najkvalitnejšie z domácej literatúry. Do rozšíreného dvojčísla nás uvedie príspevkom Sila pamäti Dušan D. Kerný. Slovenské pohľady prinášajú básnické ukážky Martina Prebudila, Hany Koškovej, Jána Mička, ukážku tvorby jedného z najvýznamnejších srbských poetov Matiju Bečkovića, ako aj báseň Janka Kráľa v slovenčine aj v českom preklade od Vladimíra Holana, kde moderný český básnik prekladá slovenského romantika a prináša tak zaujímavý dvojobraz...

V letnom dvojčíse Jaroslav Rezník uvereňuje zaujímavý štúdiu o Štúrovom diele Slovanstvo a svet budúcnosti, presnejšie o jeho vydaniach, ktoré mali veľmi zložitú až mysterióznou osudu. Dielo napísané po nemecky, prvýkrát vydané v Rusku v roku 1867, a v celosti v slovenskom preklade vyšlo až v roku 1993.

■ ŠTÚROV TESTAMENT

Je symbolické, že muselo dôjsť k vzniku vlastného národného štátu, aby mohol vyjsť politický testament Ludovíta Štúra a jeho generácie – takmer po sto päťdesiatich rokoch od jeho napísania! Nášmu veľikánovi venuje pozornosť vo svojom príspevku pod názvom Srbi pri konštituovaní slovenského národa – Obraz Srbov v diele Ludovíta Štúra aj Zdenka Valentová-Beličová. Rozoberá jeho vzťah k Srbsku, súdobým srbským predstaviteľom, zvlášť k rodine Obrenovičových, spoluprácu na kultúrnej a politickej úrovni.

Michal Harpán nám predstaví Paľa Bohuša, dolnozemskeho Slováka, básnika, autora väzenských memoárov Päť rokov bez tmy. Bystrík Šikula ponúka svieži text – hubársku poviedku pod názvom Spojené nádoby. Viliam

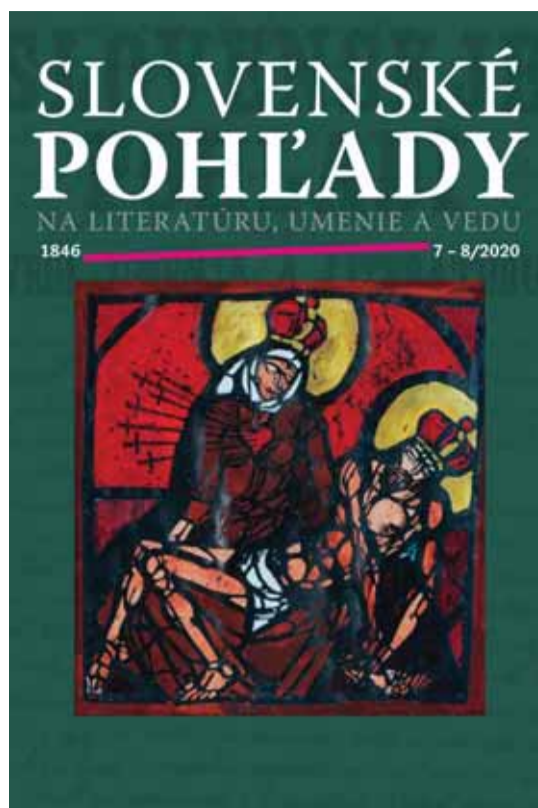
Judák nás prevedie históriou pútnického miesta Skalka pri Trenčíne, pôsobiska sv. Andreja-Svorada a Beňadika. Ľuba Šajdová v svojej pravidelnej rubrike prináša rozhovor so slovenským básnikom a prozaikom Štefanom Moravčíkom spolu s významným prekladateľom z románskych jazykov Blahoslavom Hečkom. Ľubomír Podušel pri príležitosti nedožitých storočnice približuje život a dielo maliara, kresliara, ilustrátora a básnika Jozefa Šturdika. Profesor Ján Kačala sa v svojom cykle Panoráma slovenských jazykovedcov slovakistov v 20. storočí tentoraz zameria na život a prácu Ladislava Dvonča. Svoju prózu nám predstaví Viera Švenková ukážkou pod názvom Starac a hory. Juraj Bakoš prináša štúdiu o Belopotockom. Igor Válek prerobáva v próze Bratislava, Súlov a späť životné peripetie starnúceho novinára. Svoje zážitky pri ceste po Spojených štátoch amerických nám sprostredkuje Medard Slovák. Profesor Miroslav Túma v príspevku Veda i umenie sú topografiou usilovnosti ich tvorcov nás zavedie do netradičných oblastí na stránkach Slovenských pohľadov, do problematiky chémie, dnešnej časticovej fyziky či virológie a ich odkazov pre vedomie dnešnej doby.

■ BANÁŠOVA SATIRA

Jozef Banáš v krátkej ukážke Malá satira na československé dejiny opisuje humorné stretnutie Emanuela Moravca s Dr. Jehličkom na onom svete. Ladislav Volko v svojom príspevku píše o sakrálnnej tvorbe na Slovensku v povojnovom období s dôrazom na tvorbu maliara, grafika, ilustrátora, sochára a pedagóga Vincenta Hložníka. Andrián Turan sprostredkúva dielo populárneho sovietskeho básnika, divadelného a filmového herca a najmä pesničkára ruského pôvodu Vladimíra Semionoviča Vysockého. Jeho osobnosť dopĺňajú texty piesní, ktoré preložil a prebásnil Ľubomír Feldek. Miroslav Pius sa predstaví textom Ušľachtilí divosi na našom území. Otakar Kořínek preložil ukážku z najnovšieho románu Quijote od Salmana Rushdieho. Gustáv Murín pokračuje aj v tomto čísle témou Slovo ako politikum, kde sa opäť púšťa do kritiky absurdit politicky korektného vyjadrovania či do grotesknej krajnosti vedenej snahy poslovenčiť náš jazyk od výrazov cudzieho pôvodu.

■ TRADIČNÉ RUBRIKY

Slovenské pohľady tradične prinášajú recenzie viacerých domácich aj zahraničných autorov, medzi nimi je aj úplne posledný text, recenzia na vyni-

niková podáva správu z výstav. Ladislav Volko nás pozýva na kávu do Krakova do dvoch, nielen pre poľskú umeleckú scénu najvyčytenejších kaviarní, predstaví nám ich históriu aj vlastné periodiká. Vincenta Hložníka v čísle pripomenie aj Ladislav Hrubý. Michal Valent zaspomína na lekára Antona Pontucha. Peter Cabada sa pri sto štyridsiatom výročí narodenia M. R. Štefánika zameria na jeho fotografické dedičstvo a dielo. Etela Farkašová predstaví ďalšie číslo mesačnika Nový život, periodika vydávaného dolnozemskými Slovákami v srbskom Báčskom Petrovci. Číslo tradične uzatvára rubrika od Štefana Haviara Pripomíname si.

Výtvarný sprievod čísla je vytvorený z diel

kajúcu knihu od Petra Holku Súhvezdie Tety July, ktorý napísal dlhoročný prispievateľ a člen redakčnej rady nebohý Bohuš Bodacz. Recenznej rubriky Sedem viet o siedmich knihách sa v letnom dvojčíse zhostil profesor Dalimír Hajko. Martin Jurčo píše útoriadky za Zdenom Sychrom. Pohľady tradične prinášajú pravidelné rubriky od Gustáva Murína Laboratórium, od Miloša Ferka Literárny antikvariát (píše o nemeckom kronikárovi zo 14. storočia Wigandovi von Marburgovi), ako aj nahliadnutie do literárnej tvorby v Čechách v rubrike Spoza Moravy. Jana Pivovar-

a prác Viery Hložníkovej, ilustrátorky, grafičky i spoluautorok mnohých diel od architektúry.

Od apríla vychádza v Slovenských pohľadoch príloha Pohľady.sk. Na ploche šiestnástich strán dáva priestor mladým autorom v rôznych žánroch, ako sú básne, úryvky z prózy, odborné články, eseje, ale i recenzie so zameraním sa na knihy mladých autorov. V prílohe letného čísla sa môžete tešiť na práce Tatiány Piliarovej, Janky Olejovej, na rozhovor Marcela Páleša so spisovateľom Michalom Varošikom. Tešia sa na vás však aj ďalší mladí autori.

Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin 2019

Nikola LOCK: Škriatkovia Sem, Mes a ja

KNIHA TÝŽDŇA

Šikovná školáčka Karolinka má desať rokov, skvelých rodičov, výborných spolužiakov a jeden veľký problém. O jej priazeň sa bijú dvaja večne rozhádaní škriatkovia Sem a Mes. Keď jeden povie áno, druhý bude hovoriť nie. Keď jeden od strachu takmer pustí do gatí, druhý srší nebezpečnou odvahou. Nuž, ľahko sa dovtipiť, aké rôzne komické, vážnejšie, ba i nebezpečné situácie môžu z toho vzniknúť. O tom, ako si Kajka poradí s nástrahami denného (zavše aj nočného) školského i prázdninového života a aké dobrodružstvá zažije s dvoma škriatkami, si môžete prečítať v devätnástich kapitolách knižky Škriatkovia Sem, Mes a ja, ktorej autorka je síce uvedená v tiráži, ale na obálke a titulnom liste sa skrýva pod pseudonymom Nikola Lock. Môžeme však o nej prezradiť, že je klinickou logopedičkou s mnohoročnou praxou, vytvorila viacero pracovných zošitov a pomôcok aj pre deti s logopedickými poruchami, a ako prezrádza aj táto knižka, autorka výborne rozumie detskému myšlienkovému a pocitovému svetu. Kniha – i keď písaná pre deti a detským jazykom – otvára problém, s ktorým sa nefahko pasujeme všetci a zápasíme s ním po celý život. Problém zjednodušene prezentovaný otázkou – ako sa správne rozhodnúť? Ako vyhodnotiť rôzne hlasy, ktoré sa v nás ozývajú, radia nám to i ono, ba zavše – alebo možno väčšinou – rozhodujú za nás. Áno, túto vážnu psychologickú tému a celoživotnú výzvu autorka šikovne vtelila do príbehu Karolinky a jej hašterivých škriatkov, ktorých (a nielen ich) v knihe milo zvizualizoval výtvarník Miroslav Knap. V sérii epizód, aké bežne prináša život – od výberu zmrzliny až po výber školy na ďalšie štúdium –, zobrazuje, ako narábať s tými protichodnými hlasmi v našom vnútri, ako čeliť skratovým, prvopláňovým rozhodnutiam a postupne sa pripravovať k zodpovednosti za vlastný osud.

(sm)

HUMORESKA

Milý Vlodo Vladimirovič, nemusel si riešiť dilemu, či pre hrozbu koronavírusu pracovať z domu alebo z Kremľa, mohol si dôjsť k nám. Náš koronavírus je krotký, veľmi neštípe, len vyvoláva stav núdze. Donald a Si tiež nepišli, ale mali väčšie starosti ako my dvaja spolu.

Predstav si chudáka Donald. Ležíš v posteli so svojou mladou ženou, zobudí Ťa ochranka a musíš v pyžame bežať do bunkra. Ďalšie potvrdenie teórie motýlieho kridla amerického profesora Lorenza. Mávnutie motýlieho kridla v Brazílii spôsobí tornádo v Texase. Pokus zaplatiť nákup falošnou dvadsať-

dolárovkou a to, že nadrogovaný zločinec sa odmietol posadiť do policajného auta, spôsobilo jeho smrť. Následne pustošenie obchodov, zapalovanie áut a strelbu na

Ružová, u nás Nežná... Americká revolúcia by mohla byť Luxusná, Rolexová alebo Elektro. Také predajne boli vyrabované ako prvú. Potravinovú pomoc pre chudobné

neonacistov. Keď sa objavili videá z rabovania a útokov na policajtov, komentár vymazal. Farbosleposť, odborne daltonizmus, je genetické ochorenie spôsobujúce úbytok

ginalizovaným menšinám. Niekde aj marginalizovaným väčšinám. Kamarát Si riešil podobné zmätky v Tajvane, Hongkongu a ďalších predmestiach Pekingu. Aj keď len vyhrážaním. Všetko zle. Zaved'te inštitút ombudsmana, máte po problémoch.

Milý Vlodo, keby ste boli s Donaldom a Siom u nás, bolo by vám sveta žiť. Nechajte, nech si tam ďaleko mládež demonštruje a rozbija obchody. My zrelí muži pojedli by sme, vypili by sme si. Kým máme čo a začo. Medziročný pokles HDP eurozóny 7,7 percenta. Európska komisia hodnotí stav hospodárstva EÚ ako hlbokú recesiu. Recesisti na Kremnických gagoch budú mať žatvu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Recesisti na Kremnických gagoch budú žať...

policajtov v Amerike. V mene boja proti rasizmu. Náš priateľ Donald musel poslať amerických vojakov pre zmenu do Ameriky. Urobiť v Amerike poriadok s občanmi Ameriky. Niečo na spôsob Vietnamu, Líbye, Afganistanu, Sýrie a tak. Americká jar. V Rusku bola Brežnevová revolúcia, v Kirgizsku Tulipánová, v Bielorusku Džínsková, na Ukrajine Oranžová, v Gruzínsku

rodiny v USA dostáva teraz asi štyridsaťjeden miliónov ľudí. Načo by lupili v potravinách? Vlodo, varujem Ťa! Istá pani Condoleezza Riceová odhalila, že nepokoje si spôsobil Ty. Ona to musí vedieť. Bola predsa ministerkou zahraničných vecí USA. Pozitívna diskriminácia občas narobí viac škody ako úžitku. Istý guvernér okomentoval nepokoje ako útoky bielych

či úplnú stratu farebného vide-
nia. Pred útokmi neznáme osoby rozviezli po mestách palety naložené kameňmi a rozložili ich práve v oblasti nepokojov. Náhoda, ako keď sa u nás pri Úrade vlády zjavili pred demonštráciami dlažobné kocky. Pre Donalda máme ponuku. Preškolenie policajtov. Má to s nimi ťažké. Nie a nie ich naučiť správne postoju k mar-

Štefan Leonard KOSTELNIČAK a jeho dielo zostáva dodnes spoločensky nedocenené, II. časť

Každý problém bol pre neho výzvou

Text a foto: Gabriela ČIASNOHOVÁ

V minulom vydaní Slovenských národných novín sme priniesli prvú časť osobnostnej črty o Štefanovi Leonardovi KOSTELNIČAKOVI.. Pozitívne možno hodnotiť rozhodnutie Matice slovenskej, že rok 2020 vyhlásila za Rok národnej identity. Tohto roku sme si vo februári v Košiciach pripomenuli aj sto dvadsiate výročie narodenia jedného z najvýznamnejších slovenských ornamentalistov akademického maliara. Uverejňujeme druhú, poslednú časť o tomto výnimočnom Slovákovi.

Roku 1932 pôsobil Štefan Leonard Kostelníčak v Brne. Študoval ornament Moravského Slovácka, ktorý neskôr vydal v druhej časti Slovenskej ornamentiky. V meste založil a prispieval do časopisu Kamarád. Propagoval v ňom napríklad svoju novú sériu dopisnic/pohľadnic s ornamentom zdobenými citátnymi významných svetových osobností. Pamätou sa stala aj v Brne vydaná desaťpočetná séria jubilejných pohľadnic, namaľovaná na Pribinove slávnosti v Nitre roku 1933. (V tom čase sa písalo Privinove slávnosti. Používal sa totiž historický latinský tvar Pribinovo mena = PRIVINA...)

Hospodárske a politické pomery v súvislosti so svetovou hospodárskou krízou, nezamestnanosťou a vysťahovalectvom spôsobili, že ďalší, druhý zošit Slovenskej ornamentiky vyšiel až po siedmich rokoch. Slovenská ornamentika II. časť s podtitulom Ornamentika vo výšivkách slovenského ľudu vyšla v roku 1934. Teoretická časť má desať strán v piatich jazykoch a šesťnásť ukázkových viacfarebných listov. Vydaná a vytlačená bola v Košiciach (litografia Hermes). Na trinástich listoch sú zachytené ornamenty zo západného, stredného a východného Slovenska, štrnásť je venovaný ornamentu z Moravského Slovácka, pätnásť list ornamentu z Podkarpatskej Rusi a šesťnásť zas historickým ornamentom zo XVII., XVIII. a XIX. storočia (z Bardejovského múzea).

■ ORNAMENTY V ŠKOLÁCH

Obidve ornamentiky sa dostali do všetkých škôl, knižníc a múzeí Československej republiky (Čechy, Morava, Sliezske, Slovensko, Podkarpatská Rus) i do menšinových škôl v Rumunsku, Juhoslávii – Srbsku (Vojvodine) a Amerike. Záujem prejavili aj knižnice a múzeá okolitých štátov.

Namaľoval výpravny dekorovaný farebný obraz s citátom Dr. M. R. Štefánika: „Veriť, milovať, pracovať“ a vkomponovanou Mohyľou na Bradle od architekta Dušana Samuela Jurkoviča. Uctil si tak pamiatku významného Slováka, vedca, francúzskeho generála a československého štátnika i jeho tragické úmrtie. Dielo bolo neskôr opakovane vydávané formou pohľadnice.

■ POPRADSKÁ MALIARENĚ

Z Brna sa Kostelníčak v roku 1936 presťahoval do Popradu a otvoril si maliareň slovenskej ornamentiky s odbornými silami. Založil aj vydavateľstvo.

Od dvadsiatych rokov organizoval putovné predajné výstavy tvorby svojich ateliérov. Najčastejšie v spolupráci so ženskými spolkami Živeny. Priemerná návštevnosť jednej dvojtýždňovej výstavy bola v druhej polovici tridsiatych rokov štvrtisícová až šesťtisícová (Brezno, Zvolen, Banská Bystrica, Podbrezová, Nové Mesto nad Váhom, Levoča, Ružomberok, Prešov, Košice, Spišská Nová Ves...).

Na Slovensku i na Morave zakladal sieť predajní ornamentom zdobených suvenírov. Prednášal o slovenskom svojráze, slovenskej írečitosti, ľudovej dekoratívne, histórii a princípoch slovenského ornamentu nielen na svojich putovných a predajných výstavách a v školách, ale aj v rozhlase.

Ornament Štefana L. KOSTELNIČAKA na počesť historickej udalosti českého a slovenského národa, a to vyhlásenia Československej republiky 28. októbra 1918. Autor ho vytvoril v češtine.

Pri príležitosti osláv dvadsiateho výročia podpísania Pittsburskej dohody doniesol aj zverejnil jej originál Dr. Peter Hletko – za amerických Slovákov. Stalo sa tak 5. júna 1938 v Bratislave. Nebohý prezident Dr. T. G. Masaryk, ktorý dohodu podpísal, ju totiž vyhlasoval za neplatnú, dokonca za falzifikát, čím sa Slovákom stále odopieralo právo na rovnocennosť s českým národom. Na bratislavskej manifestácii za slovenskú autonómiu sa zúčastnilo vyše stotisíc Slovákov a Slovieniek. Kostelníčak ju podporil druhým vydaním jubilejného obrazu Česko – Slovenská Dohoda Pittsburgh 1918, zvanaj Pittsburská dohoda. Plagát vydal vlastným nákladom s vedomím i so súhlasom Ústredia Hlinkovej strany. Mnoho Slovákov potom text nedodržanej dohody z plagátu vystrihlo. Na jej miesto vlepovali text hymnickej piesne S. Tomášika Hej, Slováci!. Práve ona sa stala štátnou hymnou za Slovenského štátu a prvej Slovenskej republiky.

■ VO VOJENSKEJ ROVNOŠATE

V súvislosti so stále sa zhoršujúcimi politickými pomermi v Európe vyhlásila 23. 9. 1938 ČSR mobilizáciu. Kostelníčak sa v októbri ocitol na Spiši ako vojak aspirant v kancelárii 14. pešieho pluku v obci Kolinovce pri Krompachoch. V hlave nosil veľký organizačný projekt, ktorý sa v roku 1939 v spolupráci so slovenským ministerstvom školstva stal skutočnosťou. Na Hlinkovom námestí v Bratislave v jedenástich miestnostiach zriadili Stálu výstavu ateliéru majstra Štefana Leonarda Kostelníčaka s ateliérom i ubytovacími priestormi, kde pracoval tímovo. Objednávky prijímal Ateliér slovenskej ornamentiky ŠT. L. KOSTELNIČAKA.

Jeho tvorba v priaznivých kultúrnych a ekonomických podmienkach v rokoch 1939 – 1945 dosiahla vrchol. Aj napriek vojne, ktorá sa dotkla Slovenska až po SNP. Majster žil a pôsobil v Bratislave. Zamestnával okolo tridsať ľudí. Namaľoval veľký výpravny a vysoko hodnotený i cenený obraz s textom zákona Slovenského snemu č. 81 z 25. 4. 1939: Andrej Hlinka sa zaslúžil o slovenský národ. Sám sa súčasne zdržiaval a pracoval s menšou skupinou ďalších spolupracovníkov aj v Tatrách na Štrbskom Plese. Naďalej veľa cestoval, organizoval putovné výstavy, riešil obchodné zále-

žosti, prednášal. Ale najmä tvoril. V poradí tretiu slovenskú ornamentiku, zo sľubovaných desiatich zošitov, vydal v roku 1943. Jej teoretická časť v slovenčine a nemčine má štyri strany. Je totožná s tou z roka 1927. Po textovej časti je na troch stranách sfotografované maľované sklo, porcelán a drevené úžitkové predmety s vypálovaným ornamentom Kostelníčakových dielní/ateliérov. V ponuke sú tam aj ornamentálne pohľadnice s heslami A. Hlinku, Dr. M. R. Štefánika a hymny Hej, Slováci!, od 3. marca 1943 ornamentmi zdobená báseň Oslava rodu od Rudolfa Dilonga. V praktickej časti obsahuje šesťnásť originálnych čiernobielych ukázkových listov (perovky). V Bratislave ju vydala a vytlačila Služba slovenskej národnej ornamentálnej výzdoby Jozef Pavlík. Ukázkové listy tejto ornamentiky bez udania autora kolujú dnes na internete.

■ V ZMENENÝCH POMEROCH

Povstanie, príchod a prechod frontu negatívne vplyvali na život a tvorbu umelca i jeho spolupracovníkov. Pod vplyvom udalostí urobil náčrt veľkého obrazu, ktorý chcel venovať predstaviteľom slovanských národov zúčastnených na odboji... v národných krojoch. Po vojne sa všetko zmenilo: hospodárske a politické pomery, štátny útvar, kultúrne smerovanie i ľudské hodnoty. Väčšina obyvateľstva na Slovensku mala existenčné problémy... Načrtnutý vlastenecký všeslovanský obraz

Majster vo svojom ateliéri, 1941

nikdy nenamaľoval.

Po ukončení druhej svetovej vojny a vzniku tretej ČSR sa 5. júla 1945 na Devine konali celoslovenské oslavy. Tak v minulosti, ako aj teraz namaľoval a vlastným nákladom vydal jubilejné pohľadnice venované Vseslovanskému dňu na Devine 5. 7. 1945, spomienka na príchod sv. Cyrila a Metoda, Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane..., Všetci sme Slovania tam od sňaznej Taty... a pod. Pohľadnice venoval aj mestu Banská Bystrica, prvému výročiu SNP 29. 8. 1944 v Banskej Bystrici a podobne.

Prestalo sa mu však dariť. Ľuďi museli prepúšťať. S hŕstkou z nich pôsobil striedavo v Starom Smokovci, Ružomberku, Demänovskej doline a Lúčkach. O slovenské vlastenecké témy už nebol záujem. Zachádzalo to až tak ďaleko, že ľudia ich museli skrývať. Kostelníčak bojoval o vlastnú existenciu i prežitie svojich kolegov. V roku 1946 v Ružomberku na prírodný papier maľoval listy do fotoalbumov pre zahraničných návštevníkov, listy do pamätníkov, diplomy. Zachoval sa jeden z nich: Adam Valaštiak 10. máj 1946. Popritom tvoril poslednú zo svojich ornamentík.

■ POSLEDNÁ ORNAMENTIKA

Vyšla v roku 1946 alebo 1947 v Bratislave, tlačou v Nových Zámkoch. V slovensky písanej šesťstranovej úvodnej teoretickej časti umelec zdôvodnil svoje vedecké, metodické a technické názory k šesť-

nástim ukázkovým listom. Prvé štyri listy sú viacfarebné, ostatné perovky. Jediná je ornamentálna abeceda. Prevláda v nej rastlinný ornament. Okrajovo zvierací a geometrický ornament. Pod hlavičkou Služba slovenskej národnej ornamentálnej výzdoby Štefan Michalík bola vydaná v Bratislave a vytlačená v Nových Zámkoch Ukázkové listy bez udania autora kolujú dnes na internete.

V roku 1948 jeho nadľudské úsilie, organizačné schopnosti a vytrvalosť priniesli ovocie. Začalo sa mu dariť. Niekoľko kolegov preňho pracovalo z domu. Vydal sériu desiatich jubilejných pohľadnic – XI. všesokolský slet Praha. (Navrhl a vydal k XI. Všesokolskému sletu v Praze ak. malíř Št. Kostelníčak. Schváleno ČOS v Praze. Vytiskl Zd. Bilík, Brno) Zberatelia poznajú aj Diplom futbalového zväzu zo Žiliny, z Považskej župy zo 17. 5. 1948 – autorom je niekto z Kostelníčkovy dielne...

Kostelníčak si nezaložil rodinu. Zomrel slobodný. Stalo sa tak nečakane 19. 9. 1949 v Košiciach. S jedným z kolegov bol práve u svojho staršieho brata Františka na súkromnej i pracovnej návšteve. Pochovaný je v rodisku.

■ ČO NA ZÁVER?

Počas svojho krátkeho a plodného života prežil v rakúsko-uhorskej monarchii a v období krutej maďarizácie osemnásť rokov, čo ho zocelilo. Bojoval v prvej svetovej vojne ako vojak aspirant. Zažil pád monarchie. Zažil vznik Československej republiky, boje proti maďarským boľševikom na Slovensku v roku 1919, na ktorých sa zúčastnil ako dobrovoľník, hospodársku povojnovú krízu, povojnovú konsolidáciu pomerov, ožbročovanie Slovenska ako českej kolónie, neuznanie Slovákov za národ či národnostnú menšinu, hospodársku krízu tridsiatych rokov, boj o slovenskú autonómiu, vyhlásenie slovenskej autonómie, vznik Slovenského štátu a prvej Slovenskej republiky. Prežil druhú svetovú vojnu, zánik Slovenskej republiky, emigráciu slovenskej elity a časti inteligencie, vznik tretej ČSR a povojnovú biedu. Zažil nástup komunistov k moci, zmenu ideológie i režimu, zmenu kultúrneho smerovania, prenasledovanie národne uvedomelých Slovákov i veriacich.

Ateliéry, vydavateľstvá a nakladateľstvá mal v Košiciach, Brne, Poprade, Prešove, Bratislave, Štrbskom Plese, Starom Smokovci, Lúčkach a Ružomberku. Pracoval tímovo. Tvoril, vydával a predával jubilejné obrazy, pohľadnice, tlač, štyri Slovenské ornamentiky (1927, 1934, 1943, 1946 alebo 1947), sklo, keramiky, drevený nábytok, suveníry, diplomy a iné. Organizoval predajné putovné výstavy svojej ornamentálnej tvorby (šesťdesiatpäť). O slovenskom svojráze, írečitosti a jedinečnosti, o dejinách slovenského ľudového ornamentu a jeho princípoch prednášal v školách aj v rozhlase. Založil sieť predajní suvenírov, zdobených ornamentom po celom Slovensku a Morave.

Zomrel nečakane a náhle 19. septembra 1949 v Košiciach. Pochovaný je v rodisku.

Pre slovenský národ bolo a je šťastím, že Kostelníčak bol rodeným optimistom. Na jeho život a tvorbu platí výrok tisovského rodáka Dr. Vladimíra Clementisa: „Tradícia je putom pre životaschopných.“ Aj napriek zložitému osobnému životu a zdravotným okolnostiam dokázal vytvoriť a zanechať po sebe jedinečné ornamentálne výtvarné dielo. Dielo, v ktorom verne zachytil odkaz predchádzajúcich generácií Slovákov a Slovieniek, dielo, ktoré je poznačené vkladom jeho mimoriadneho talentu, dielo, ktoré má čo povedať nám i našim potomkom aj v 21. storočí.

V Dubnici nad Váhom odhalili bustu Jánovi Baltazárovi Maginovi Na pamiatku autorovi Obrany Slovákov

Peter ŠPAČEK – Foto: Jana VANKOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom sa radí medzi najaktívnejšie v Trenčianskom kraji. Činnosť zameriava najmä na oblasť kultúry, histórie, vzdelávania a usiluje sa podieľať predovšetkým na kultúrnom a spoločenskom povznesení mladých ľudí. Medzi významné osobnosti mesta patrí aj Ján Baltazár Magin, ktorému 5. júla tohto roka slávnostne odhalili bustu. Stalo sa tak vďaka spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom, mestom Dubnica nad Váhom a tamojším farským úradom.

Na odhalení busty sa zúčastnili predsedníčka MO MS Jana Rybárová a členovia MO MS, primátor mesta Peter Wolf, zástupca primátora Tomáš Truchlý, poslanci TSK Eva Bočincová a Ing. Pavol Bagin, správca farnosti vdp. Marián Bielik, SDB, zhotoviteľ busty Mgr. art. Tomáš Polonský, hostia – maticiari z okolitých miest a ďalší hostia. Po posvätení busty sa o kultúrny program postarala spevácka skupina Studnica.

J. B. Magin veľmi podporoval cyrilometodskú tradíciu ako dedič-

stvo otcov. Aj preto sa organizátori slávnostného aktu úprimne tešili, že im podarilo bustu odhaliť práve 5. júla na sviatok sv. Cyrila a Metoda. J. B. Magin sa narodil sa 6. 1. 1681 vo Vrbovom, teológiu a právo vyštudoval vo Viedni a do Dubnice nad Váhom prišiel v roku 1719. Zomrel tu 27. marca 1735 vo veku päťdesiatich štyroch rokov a je pochovaný v krypte dubnického kostola. J. B. Magin sa zaslúžil o to, že v roku 1720 sa tu prvý raz konala procesia na slávnosť Božieho Tela a odvtedy sa z tejto procesie

stala tradícia. Rovnako zakúpil pre farnosť nové zvony, liturgické predmety, obstaral nový organ, zadovážil krstiteľnicu, posvätné rúcha. Veľkou mierou sa podieľal na dobudovaní kaplnky v Dubnickom kaštieli, kde aj slúžieval sväte omše. Okrem kňazských povinností sa však aktívne zaujímal aj o históriu. Rovnako venoval veľkú pozornosť duchovnému rozvoju dubnickej farnosti. J. B. Magin sa natrvalo zapísal do dejín slovenského národa tým, že na dubnickej fare napísal v roku 1723 Apológiu čiže Obranu Slovákov.

Miestny odbor Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom bol spoluorganizátorom odhalenia busty Jánovi Baltazárovi Maginovi. Bol kňazom a vlastencom. Pamätník odhalili v spolupráci s mestom Dubnica nad Váhom.

Bol prvý, ktorý presvedčivo a odborne dokumentoval, že Slováci sú rovnoprávny národ s ostatnými národmi v Uhorsku.

Mesto Dubnica nad Váhom má veľkú úctu k významným osobnostiam a váži si ich prácu. Dokumentujú to aj doterajšie monografie,

ktoré tu boli o ňom vydané. V roku 1990 vedenie mesta podporilo návrh, aby dubnický park mal názov Park J. B. Magina a aj jeho busta ako kultúrna pamiatka má pripomínať túto významnú osobnosť slovenského národa nielen súčasníkom, ale i ďalším generáciám.

JUDr. Ján RUMANN bol významná osobnosť slovenského národného života Vynikal ako rétor aj ako sociálny advokát

Text a foto: Anton METENKO

JUDr. Ján RUMANN bol rodák z liptovskej Pribyliny (*18. 10. 1876). V rodisku navštevoval ľudovú školu, ktorú dokončil v Liptovskom Hrádku. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici a Prešove, na Právnickej fakulte v Budapešti. Po štúdiách pôsobil ako koncipient advokátskej kancelárie L. Kráľika v Budapešti a J. Ružiaka v Liptovskom Mikuláši, kde bol neskôr advokát. Počas prvej svetovej vojny slúžil v Košiciach a v Poprade, kde bol pobočníkom a vedúcim vojenskej ozdravovne v Novom Smokovci. V rokoch 1919 – 1922 bol spišským županom, 1920 – 1922 zastupujúcim šarišským županom, 1921 – 1922 abovsko-turnianskym županom a od roka 1922 košickým veľžupanom.

V Jánovi Rumannovi sme mali významnú osobnosť národného života na začiatku 20. storočia a rešpektovaného činiteľa v právnickej, štátno-politickej a cirkevnej oblasti. Už počas štúdií v Budapešti spolupracoval s D. Bachátom na obrane tamojšej slovenskej evanjelickej cirkvi za uchovanie jej národného charakteru. V súdnom spore v roku 1909 ju obhajil pred násilným spojením s maďarskou cirkvou. V roku 1913 obhajoval M. Janču a ďalších členov spolku Mor ho! V advokátskej praxi uplatňoval prioritu národných a sociálnych záujmov ľudu. Vynikal rečníckymi schopnosťami a právnickým zmyslom. V politickom živote sa od začiatku angažoval v hnutí za práva národnosti v Uhorsku. Bol čelným predstaviteľom Slovenskej národnej strany v Liptove, v rokoch 1908 – 1913 účastník luhačovických porad Česko-slovenskej jednoty, prívržencem hlasistov, potom

slovenského agrarizmu, spolupracovník M. Hodžu. Pred rokom 1918 bol v úzkom spojení s radikálnym krídlom uhorskej politiky, najmä s O. Jászim. Súčasne udržiaval styky i s československým oslobodzovacím hnutím, najmä s K. Kramářom. V roku 1918 bol členom SNR, poverený taktickým rokováním s maďarskou vládou. Po vzniku prvej ČSR bol zakladateľom čs. štátnej správy v zložitých podmienkach východného Slovenska. Ako poradca ministra unifikácii zúčastnil sa na prípravných prácach župnej reformy. Vo funkcii župana sa zaslúžil o politickú konsolidáciu, národné obrodenie a hospodárske oživenie východného Slovenska. Založil nemocnicu v Levoči a študentský internát v Košiciach. Bol iniciátorom postavenia pomníka M. R. Štefánika v meste, odhalenia sa však nedožil. Bol nadšeným organizátorom športu. Ako dlhoročný spolupracovník redakcii Slovenský denník a Slovenský týžden-

Ján RUMANN, advokát a politik

ník politickými a národohospodárskymi článkami prispieval zvlášť do Slovenského obzoru a Prúdiv, kde bol v rokoch

Busta pred monumentom Jána RUMANNA

1906 – 1910 aj redaktorom. V rokoch 1918 – 1919 bol poslancom Národného zhromaždenia, pôsobil ako dozorca východného dištriktu evanjelickej cirkvi a. v., predseda Slovenského národného klubu, čestný predseda Spolku východoslovenských akademikov a športového klubu Slávia v Košiciach.

JUDr. Ján Rumann bol predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Košiciach v rokoch 1920 – 1922. Zomrel v nedeľu ráno 2. augusta 1925 v Košiciach ani nie štyridsaťdeväťročný. Pochovaný je na košickom mestskom verejnom cintorine Rozália. Pamätnú tabuľu má v rodnej Pribyline, v Košiciach dosiaľ nie, ale je po ňom pomeno-

Poštová známka vydaná v roku 1928 „NA PAMÄŤ Dr. JANA RUMANNA“

vaná ulica. V roku 1928 vyšla poštová známka „Na pamäť Dr. Jana Rumanna“.

Azda najväčším existujúcim pamätníkom v metropole východu, ktorý je venovaný košickému maticiariovi, je náhrobný monument JUDr. Jána Rumanna. Pamätník nad hrobom z roka 1926 sa nachádza približne v strede cintorína Rozália. Nepoškodili ho ani počas maďarskej okupácie mesta Košice 1938 – 1945. Lenže aj na ňom sa podpísal zub času. Hrozbou sú aj vysoké ihličnany hneď pri pomníku. Tento monument (hrob s bustou a pamätníkom) by potreboval veľkú rekonštrukciu a osadenie štátneho znaku na vrchole, následne pravidelnú údržbu. Hrob by mal byť zaradený medzi významné chránené hroby, pamätník medzi národné kultúrne pamiatky. Elipsovité nápis na pamätníku znie: Oslobodené Slovensko Rumannovi. Žiada sa dodať: A čo samostatné Slovensko?

Predplat'te si aj vy odborný časopis Matice slovenskej

Slovensko NÁRODNÉ SPEKTRUM

v rozšírenej verzii a v novej grafickej úprave na 80 stranách 2 x ročne prináša oveľa viac nových poznatkov z oblasti dejín Slovenska, ale aj literatúry, naropisu a ďalších spoločenských vied

putavé štúdie, popularizačné články a materiály o udalostiach a osobnostiach, na ktoré médiá hlavného prúdu často zabúdajú

Ročné predplatné: 6 €

Predplatiť si ho môžete písomne alebo elektronicky na adrese:
Matica slovenská
P. Mudroň 1
036 01 Martin

tel.: 043/3812826, alebo 918 904 931

e-mail: periodika@matica.sk

Meno:..... Priezvisko:.....

Ulica:..... Mesto:.....

PSČ:.....

Poznámka:

Predplatné môžete uhradiť na účet č. IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337, VS 8823020, poznámka: Meno a priezvisko

Hencovčania navštívili rodákov v Čechách

Členovia z Hencovského oddielu Gvardija, pôsobiaceho pri Miestnom odbore MS Hencovce, 3. – 5. júla 2020 absolvovali cestu do severozápadných Čiech. Prvou zastávkou bola mramorová pamätná tabuľa s bronzovým reliéfom Alexandra Dubčeka, ktorej autorom je sochár Teodor Baník, na odpočívadle pri Humpolci. Je to pamätne miesto, kde došlo k tragickému nešťastiu jedného z najväčších slovenských, ale aj európskych politikov 20. storočia Alexandra Dubčeka. V obci Vroutek sa konalo stretnutie priaznivcov jednej stopy. Tu sme mali možnosť stretnúť sa s rodákmi zo Slovenska, ktorí tam žijú už niekoľko desaťročí. Dôležitou časťou tejto výpravy bola účasť na stretnutí historickej techniky z obdobia druhej svetovej vojny pri vodnej nádrži Barbora blízko Oldřichova, kde sme prijali pozvanie od KVH Nord. Maticiari prispeli k obohateniu tejto akcie svojimi exponátmi. Českí bratia ako symbol vzájomnej družby vztýčili v strede stanového mestečka stožiar, na ktorom plápolala česká a slovenská vlajka. Stretnutie prebiehalo v priateľskej atmosfére.

Text a foto: Miroslav GEŠPER

OČAMI MATIČIARA

Ostatné stretnutia vedenia Matice slovenskej s rezortom kultúry SR vyvolávajú viac spomienok a otázok. Od roka 1990, ako sa pamätám, nebolo premiéra alebo ministra kultúry SR, ktorý by si s Maticou slovenskou nebol osobitne „pohovoril“. Vždy to bolo o peniazoch.

Matičné križovanie

Ani raz o úspechoch, vede, kultúre, jej podiele na pomoci v slovenskom zahraničí, spolupráci ako jedinej s dvanástimi Maticami slovanských národov. Práve tie posledné iniciatívy presunuli, podobne ako SAV a univerzity, SR, Maticu slovenskú za hranice nášho štátu. Prakticky – okrem Afriky – na všetky kontinenty. S týmto diapazonom matičných aktivít nemala slovenská exekutíva nikdy problém, i keď vedela, že takmer štyridsať percent investícií bolo nutné zohnať (bez štátneho príspevku) do tej siete. Nikto tak neprezenťoval a neprezentuje pomníkovú, pamätníkovú a ľudovoumeleckú tvorbu Slovenska v slovenskom zahraničí ako Matica slovenská. Samozrejme, vždy na overených vedeckých, profesionálnych východiskách. Preto aj treba podporiť stanovisko matičných vedcov, ktorí nemusia národu vysvetľovať tzv. „vedecké“ plagiatstvo. A teraz pozor: Ocitli sme sa pred skutočnosťou, že popri „lotroch“ sa križovania dozrieva aj sám premiér – priam uprostred a v priamom prenose. Je načase opäť vydávať matičnú Ročenku, ktorá zanikla, kde by si zanepřázdená slovenská exekutíva overila naše pravdy. Číže, t. č. nie Matica nesie so sebou kríž, mám na mysli vedeckú disciplínu a etiku, ale slovenská najvyššia exekutíva – sčasti.

Namiesto tejto európsko-slovenskej traumy možno treba prekryť hanbu problémami Matice slovenskej. A nielen jej. Dovoľte skromne: Krista Pána neukrižovali len za jeho „aktivity“ v roku 33 n. l., ale takmer za jeho dvadsaťjedenročnú „angažovanosť“, aby to Spasiteľovi zrážali.

To, čo zasahuje pána premiéra SR, slovenskú exekutívu a demokratickú povosť nášho štátu, je bolestné. M. A. Aurelius (2. stor.) jej i nám odkazuje: „Človek má takú cenu, akú cenu má to, o čo sa celý život usiluje.“ (Hovory k sebe, pri Hrone, v roku 172 n. l.) To platí aj na exekutívu, štát, kontinenty, národy, ľudstvo, aj na Maticu slovenskú. Držíme teda arbitrovi elegancie nášho štátu, aby pri tom nezlyhal, ako sa to podarilo časti jeho premiérskeho predchodcom voči Matici slovenskej. Tí zmizli a my sme stále tu a aj budeme.

Stanislav BAJANÍK,
predseda MO MS
v Dunajskej Lužnej

V Košiciach matičiari slávilí sviatok sv. Cyrila a Metoda
Aj so spomienkou na biskupa Štefana Moysesu

Michal MATEČKA, predseda MO MS v Košiciach

V Košiciach sa podujatie venované sv. Cyrilovi a Metodovi usporadúva od roka 1993. Keď bola v roku 1997 osadená busta katolíckemu kňazovi Štefanovi Moysesovi, slávi sa tento sviatok každoročne pri jeho buste. Inak to nebolo ani tohto roka, keď si 5. júla symbolicky pripomínáme 1157. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Štefan Moyses je neodmysliteľne spätý s týmito svätcami, pretože v tento deň si pripomínáme výročie jeho skonu, ktoré pripadlo na 1006. jubileum spomienky na týchto svätých.

Cyrilo-metodskú tradíciu si pripomenuli aj matičiari v metropole východného Slovenska. Matica sa k tejto tradícii dlhodobo hlási a ctí si ju.

V ranných hodinách sa niektorí matičiari zúčastnili na svätej liturgii, ktorá bola venovaná učiteľom Slovanov sv. Cyrilovi a Metodovi v Chráme sv. Petra a Pavla. Slávnostné podujatie sa začalo poobede spevom štátnej hymny. Nasledovala báseň Proglas – Predslov Konštantína Filozofa k staroslovanskému prekladu Biblie. Podujatie poctil svojou prítomnosťou a príhovorom otec Michal Hospodár, gréckokatolícky kňaz a dlhoročný predseda Spolku sv. Cyrila a Metoda v Michalovciach. V príhovore vyzdvihol, že sv. Cyril a Metod prišli z Východu a stali sa spojivom medzi Východom a Západom. Zdôraznil, že sa máme k čomu hlásiť, a my sa hlásime k svätcom, k autoritám, ktorí našich predkov pripravili na šťastnú

budúcnosť vo vernosti k evanjeliu. Jeho záverečné slová zneli: „Je tu čas na reflexiu a na uvedomenie si, čerpajme z našich stáročných dejín ďalej, buďme verní odkazu sv. Cyrila a Metoda. Len tak sa dá budovať zdravý, národný, kresťanský aj spoločenský život, život, o ktorý nám ide.“

Následne sa slova ujal predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Košiciach Michal Matečka. Vyzdvihol najmä osobnosť katolíckeho biskupa Štefana Moysesu, ktorý po návrate zo svojho pôsobenia v Chorvátsku začal v ľuďoch formovať úctu k solúnskym bratom. Práve na jeho podnet cez viedenského nuncia spolu s moravskými biskupmi požiadal vtedajšiu Kongregáciu pre Boží kult, aby sa sviatok

preložil na 5. júla. Pápež Pius IX. tejto žiadosti vyhovel. Stalo sa tak rok po miléniových cyrilo-metodských slávnostiach. Na týchto oslavách v obci Selce, ktoré inicioval Moyses spolu s miestnym farárom a s veľkým národovcom Júliusom Ploščicom, odhalili a posvätili oltárny obraz Cyrila a Metoda a Kostol Všetkých svätých sa zmenil na kostol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi. Štefan Moyses a sviatok Cyrila a Metoda patria k sebe, aj symbolika jeho skonu spočíva v 5. júli.

O kultúrny program sa postaral spevácky súbor Severanka pri MČ Košice-Sever. Poslednou pesničkou, ktorú si všetci spoločne zaspievali bola tradične matičná hymna „Kto za pravdu hovorí“. Podujatie v ukončilo slávnostné agapé.

V Moldave nad Bodvou kreslili deti pomocou digitálneho softvéru
Studnica našich predkov v Cvrčku

Michal MATEČKA, riaditeľ D MS v Košiciach

V apríli zorganizovalo Centrum voľného času Cvrček v Moldave nad Bodvou v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Moldave nad Bodvou a Domom Matice slovenskej v Košiciach súťaž pre deti a mládež v tvorbe kresieb pomocou digitálneho softvéru na tému Studnica našich predkov. April bol už poznamenaný opatreniami na zabránenie šírenia náky COVIDU-19, preto aj základné školy ostali zatvorené. Táto súťaž bola teda príjemným

spesťrením vynúteného pobytu detí výlučne v domácnostiach a zúčastnilo sa na nej deväťdesiatpäť súťažiacich. Víťazov v jednotlivých kategóriách vyhlásili 1. júna – na MDD, ale na slávnostné odovzdávanie cien si budú musieť tí najlepší počkať do septembra. Knížnymi cenami prispel a diplomy pre ocenených súťažiacich zabezpečil Dom Matice slovenskej v Košiciach. Riaditeľ D MS v Košiciach ich bol osobne odovzdať v Moldave koncom mája, a pritom si prezrel aj

priestory Centra voľného času. Návšteva bola zakončená príjemným rozhovorom s pani riaditeľkou Cvrčka a predsedom MO MS v Moldave nad Bodvou.

V jednotlivých kategóriách sa na prvých miestach umiestnili – kategória 2. – 3. ročník: Tímea Beržiová; 4. – 5. ročník: Noemi Chovancová; 6. ročník: Dominik Cichovič; 7. – 8. ročník: Katarína Képesová. Cenu riaditeľky Centra voľného času Cvrček získala práca tretia Benedeka Soltésza.

OPRAVA

V SNN č. 27 zo 4. júla 2020 sme uverejnili príspevok nášho spolupracovníka Mariána Šimkuliča Životy vojakov si cením viac ako prípadné vavriny o generálovi Artúrovi Görgeym, rodákovi zo spišského Toporca, veliteľovi uhorských revolučných gárd, ktorý bojoval proti Habsburgovcom v rokoch 1848 – 1849. Proti mnohonásobnej presile ruských a rakúskych vojsk s vedomím vodcu revolúcie Ľudovíta Košuta sa napokon vzdal. Dlhé roky trval zápas o rehabilitáciu generála, ktorý bol podľa Košuta zradcom. Hoci celý článok vyznieva ako svedectvo o jeho nevine, do textu sa dostala aj chybička v podobe citácie súčasného príbuzného Árpáda Görgeya z Rožňavy. Správna výpoveď žijúceho potomka má byť: „Útoky Košuta a niektorých historikov na Görgeya nie sú oprávnené.“ Redakcia SNN sa týmto ospravedlňuje autorovi, potomkovi a čitateľom.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V Slovenských národných novinách č. 26/2020 sme informovali o zámere vydávať v Matici slovenskej „inovovaný“ časopis s novou periodicitou, pútavejším obsahom a pritažlivou reprofiliáciou. Správne na položenú otázku odpovedali tí, čo napísali, že názov tohto periodika bude Slovensko – Národné spektrum. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Milan Oravský, Lučenec; Ondrej Richtár, Trenčín; Aneta Majdová, Bardejov.

• Dnes nás zaujíma meno maďarského ministra vnútra, ktorý sa v apríli 1875 neslávne zapísal do dejín národnej ustanovizne Slovákov tým, že ju svojim nariadením zrušil ako nepotrebnú, čo zrejme inšpiruje aj niektorých súčasných vládných činiteľov slovenskej vlády, aj keď má zákonom určené poslanie.

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty našej administrátorky Ľubici Rišianovej do najbližšieho vydania ďalšieho čísla SNN, aby sme mohli vyžrebovať výhercov a odmeniť ich knižnými darmi z matičnej produkcie.

PRIPOMÍNAME SI

26. júla

– pred sto tridsiatimi rokmi sa narodil priekopník slovenskej kinematografie Ján Závodný (1890 – 1980); v USA založil spoločnosť Tatra film Corporation, produkoval nemý film Jánošík, na anglické titulky peniaze nezostali, preto sa film v Chicagu premietal len Slovákom

– pred deväťdesiatimi rokmi rokmi sa narodil básnik Mikuláš Kasarda (1925 – 2013); spomeňme jeho zbierku Kohútí spev, okrem tvorby pre dospelých sa sporadicky venoval i písaniu poézie pre deti či umeleckým prekladom

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil kostýmový výtvarník, scénograf a pedagóg Milan Čorba (1940 – 2013); vytvoril stovky kostýmových návrhov pre divadlo a film, manželkou mu bola herečka Emília Vášáryová

– pred štyridsiatimi rokmi rokmi sa narodil herec Vladimír Kobielsky (1975); spomeňme seriály, v ktorých hral: Panelák, Dr. Ludský, Búrlivé víno či Oteckovia

27. júla

– pred sto rokmi sa narodil herec Viktor Blaho (1920 – 2007); z filmov spomeňme V hodine dvanástej, Pieseň o sivom holubovi, Sladký čas Kalimagdory, Červené víno, Neďaleko do neba, Všetko čo mám rád

– pred dvadsiatimi rokmi rokmi zomrel hokejový brankár a neskôr aj tréner Vladimír Dzurička (1942 – 1995); najlepší hokejista Slovenska 20. storočia, člen Šiene slávy IIHF, v reprezentácii ČSSR nastúpil 139 ráz, štartoval na jedenástich majstrovstvách sveta, majster sveta z rokov 1972 a 1976 – 1977, držiteľ striebornej medaily zo ZOH 1968 a bronzových medailí zo ZOH 1964 a 1972, najlepší brankár MS v roku 1965

– pred dvadsiatimi rokmi rokmi zomrel básnik Gorazd Zvonický (1913 – 1995); básnik katolíckej moderny, katolícky kňaz, salezián, prekladateľ, editor edície Lýra, misionár, pedagóg a významný exilový pracovník

28. júla

– pred päťdesiatimi rokmi zomrel lekár, zakladateľ modernej hematológie a transfúziológie na Slovensku Mikuláš Hrubíško (1917 – 2005); dlhé roky bol prednostom Kliniky a Katedry hematológie a transfúziológie FN, Lekárskej fakulty Univerzity Komenského a Slovenskej zdravotníckej univerzity

30. júla

– pred šesťdesiatimi rokmi zomrel spisovateľ Rudolf Jašík (1919 – 1960); jeho diela odrážali politické a umelecké názory, ale aj jeho cit pre vzťah človeka k prírode a emocionálne vnímanie mladosti, v baladických príbehoch zachytil život kysuckého ľudu (Na brehu priezračnej rieky) i protifašistický odboj (Námestie svätej Alžbety, nedokončená trilógia Mŕtvi nespievajú)

31. júla

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel básnik Ján Frátrik (1916 – 2000); knižne debutoval ako dvadsaťpäťročný zbierkou básní Vám, rodni moji, potom sa publikčne nadhlo odmlčal, popri básnickej tvorbe sa venoval aj teórii literatúry a prekladom z nemčiny a francúzštiny

Ludovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.